

Liite 1. Kuvauksia väitöskirjoista ja lisensiaatin tutkimuksista tieteenaloittain

Yhteiskuntatieteet (kasvatossosiologia, sosiologia, sosiaalipsykologia, sosiaalityö, yhteiskuntapolitiikka, sosiaaliantropologia, sosiaalipsykiatria) (n=55)

Aaltonen, Sanna (2006) Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja; 69. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Diss. Helsingin yliopisto.

Sosiologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa kysytään, mikä 15–16-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mielestä on sukupuolista häirintää. Sukupuolinen häirintä tarkoittaa yksipuolista, ei-toivottua huomiota, joka perustuu sukupuoleen ja joka saa kohteen tuntemaan itsensä pelokkaaksi tai loukkaantuneeksi. Tutkimuksen aineisto koostuu helsinkiläisten yhdeksäsluokkalaisten laatimista sukupuolista häirintää käsittelevistä ainekirjoituksista (54 tyttöä, 54 poikaa) sekä samojen nuorten haastatteluista (20 tyttöä, 3 poikaa). Aineisto ja sitä kautta myös tutkimus painottuu häirintään, jossa kohteena on tyttö ja tekijänä poika tai aikuinen mies. Työn painopiste on nuorten kannalta miellyttävän ja epämiellyttävän, sietämättömän ja siedettävän huomion välisen rajan määrittelyssä. Periaatteessa tämä raja on selkeä, mutta käytännössä epämääräinen ja tilanteesta toiseen vaihteleva. Tilanteiden tulkintoja perustellaan häirinnän kohteeseen, tekijään ja/tai tapahtumapaikkaan liittyvillä seikoilla. Tutkimuksessa tulee esille laaja valikoima kulttuurisia käsityksiä, joita käytetään nimenomaan miespuolisen häiritsijän puolustamisessa, häirinnän kohteena olevan tytön kriittisessä arvioimisessa ja vastuun jakamisessa tekijän ja kohteen välillä. Lisäksi tyttöjen ja poikien arki näyttäytyy tutkimuksen perusteella erilaisena. Nimittävätpä nuoret ei-toivottuja lähestymisiä tai seksualisoivaa kommentointia miksi tahansa, tytöt joutuvat kohtaamaan sitä useammin ja intensiivisempänä kuin pojat.

Aitamurto, Tanja (2005) "Hyvien perheiden pojat murhasivat kylmästi - miksi?": sosiaalisen ongelman synty, syyt ja seuraukset Heinojen surman herättämässä moraalisisessa myrskyssä. Lisensiaatintyö: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos, jurnalistiikka. Jyväskylä.

Tiedotusopin alaan kuuluvassa tutkimuksessa etsitään vastausta erityisesti siihen, kuinka sosiaalinen ongelma, sen syyt ja seuraukset rakentuvat mediassa. Moraalisen myrskyn käsite pohjautuu 1950–60-lukujen Isossa-Britanniassa syntyneeseen moraalisen paniikin käsitteeseen. Tapauksen uutisoinnissa rakentui väite, jonka mukaan nuorten tekemät henkirikokset yleistyvät ja yhä useammin rikoksentehtäjä tulee tavallisesta perheestä. Nämä ongelmaehdotelmat rakensivat huolta, joka kasvoi, kun tapaukselle ei löytynyt selkeää selitystä. Vastuu ongelmista työnnettiin kauas toimijoista, jolloin yhteiskuntapolitiikka ei pysty pureutumaan ongelmaan. Ratkaisuksi esitettiin kuitenkin pääasiassa kontrollin ja nuorten valvonnan kiristämistä.

Antikainen, Mari (2004) Sosiaalityöntekijän ammatillinen ymmärrys avioeroon liittyvässä huolto- ja tapaamisneuvottelussa. Foucault’lainen diskurssianalyysi Pohjois-Savolaisten sosiaalityöntekijöiden asiantuntijatehtävistä. Kuntouttavan sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Kuopion yliopisto.

Aro, Ulla-Maija (2005) Hoitoa vai turvaa? Lastenpsykiatrian ja lastensuojelun paikkaa etsimässä. Tutkimus lapsen avun tarpeen tulkinnoista ja määrittelyistä lastenpsykiatriaosastolla asiakirja-aineiston valossa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.

Eronen, Tuija (2004) "Suhteissa oloa" [Elektroninen aineisto]: lastensuojelun asiakkaiden omaelämäkerrat häpeän kuvastajina. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Tampereen yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja selittämään sosiaalisen ja toiminnallisen häpeän käsitteen avulla lastensuojelun asiakkaiden omaelämäkertoissa rakentuneita kertomisen paikkoja ja kirjoittajien suhdetta laajaan kirjoon erilaisia häpeän kokemuksia ja asteita. Aineistona ovat 24 kirjoitettua 12–75-vuotiaiden elämäkertaa. Tutkimuksen tuloksena esitetään neljä erilaista kertomisen paikkaa, joihin liittyvä häpeä on erilaista ja kuvataan näitä erilaisia sosiaalisia sidoksia ja niihin liittyviä häpeä tilanteita sekä osin myös niistä selviytymistä. Erilaiset ja eriaisteiset kulttuuriset häpeän muodot voivat joko estää tai mahdollistaa avun saamisen.

Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeutisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampere: Tampereen yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessa pyritään ymmärtämään lasten erilaisia tapoja kertoa perheväkivallasta ja sen sisällöistä. Tutkimuksen aineisto koostui kahdesta turvakodissa perheväkivallasta kokeneille lapsille pidetystä terapeutisesta ryhmästä. Ryhmiin osallistui seitsemään 4–9-vuotiasta lasta. Ensisijainen aineisto oli kahdestakymmenestä ryhmätapaamisesta tallennettu videoaineisto, sen lisäksi käytössä oli myös muuta ryhmiin ja lapseen liittyvää materiaalia. Kertominen tapahtuu lasten ja ammattilaisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa ammattilaisten erilaiset kuulemisen käytännöt mahdollistavat lapsille erilaisia kertomisen tiloja ja mahdollisuuksia. Ryhmä taas vaikuttaa kerrontaan lasten yhdessä tärkeiksi kokemien teemojen kertomisessa. Tutkimuksen tulosten pohjalta lasten asemaa asiakkaana erilaisissa käytännöissä tulisi pohtia enemmän. Tutkimuksen aineisto liittyy Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika- projektiin.

Hakovirta, Mia (2006) Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavallinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. D 45/2006. Helsinki: Väestöliitto. Diss. Turun yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöskirjassa tarkastellaan yksinhuoltajaäitien työllisyyttä ja toimeentuloa 1990–2000 luvun alussa sekä siihen yhteydessä olevia institutionaalisia ja yksilöllisiä tekijöitä kuudessa eri maassa. Vertailtavat maat ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Saksa, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Lisäksi tutkimuksessa on laaja osuus yksinhuoltajaäitien työllisyydestä. Tutkimuksessa on käytetty useita eri aineistoja. Tutkimustulokset osoittivat, että kun perheessä on pieniä lapsia, Pohjoismaissa ja USA:ssa kannatettiin yleisesti yhden tai puolentoista ansaitsijan mallia. Saksassa ja Isossa-Britanniassa yhden ansaitsijan perhemalli sai eniten tukea. Nämä väestön asenteet olivat yhteydessä myös yksinhuoltajaäitien työmarkkinakäyttäytymiseen. Yh- äitien mahdollisuudet toimia omien preferenssiensä mukaisesti olivat osaksi kiinni tutkimusmaassa toteutetusta perhepolitiikasta. Suomessa yksinhuoltajaäidit toivoivat

enemmän mahdollisuuksia lasten kotihoitoon tai osa-aikatyöhön tilanteessa, jossa perheessä oli pieniä lapsia. Yh-äitien työllisyysaste oli matalampi ja työttömyysriski korkeampi kuin puolisoäideillä. Suomessa ja Ruotsissa myös yh-äitien köyhyys oli lisääntynyt vaikka se oli yhä vähäisempää kuin muissa tutkituissa maissa. Tutkimuksessa esitetään kehittämisehdotuksia perhepoliittisiin tukiin ja työn ja perheen yhteensovittamiseen.

Hautaniemi, Petri (2004) *Pojat! : somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusseura; 41. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura. Diss. Tampereen yliopisto.

Sosiaaliantropologian alaan kuuluvassa väitöskirjassa tutkitaan kulttuurierojen rakentumista perheen, sukupuolen ja aikuistumisen biopoliittisessa viitekehyksessä seuraamalla nuorten somalipoikien elämänkulkua pojista miehiksi 1990-luvun Helsingissä. Tutkimus perustuu etnografiseen kenttätööhön, jossa on useiden vuosien ajan seurattu somalipoikien arkea, ystävyyttä, perhesiteitä ja viranomaisuuhteita sekä liikettä kaupungin julkisissa tiloissa. Tutkimuksessa kysytään millaista on syntyä keskelle sisällissotaa ja maan rajat ylittävää perheverkostoa? Entä millaista on laskeutua toiselta mantereelta äärimmäiseen pohjolaan, Helsinkiin, ja varttua Suomen valtion uutena jäsenenä?

Väitöskirja käsittelee myös suomalaisia hyvinvointivaltion toimijoita, jotka perustelevat toimintaansa lapsen edun näkökulmasta usein irrallaan poikien omien turva- ja perheverkostojen näkemyksistä. Tutkimuksessa aukeaa monisyinen jännite poikien omien kokemusten ja hyvinvointivaltiollisten sekä mediasta aukeavien tulkintojen välille. Tutkimus arvioi sitä, mitä monikulttuurisuus suomalaisessa yhteiskunnassa merkitsee, tai miten sitä poliittisesti käsitellään. Poikien elämäkerralliset kokemukset sijoitetaan myös laajempaan ylikansalliseen kontekstiin.

Harrikari, Timo (2004) *Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessa seurataan lainsäätämiskäytäntöihin liittyvien komiteamietintöjen ja muiden tekstien kautta sitä prosessia, jossa alaikäisten rikollisuutta koskevat tulkinnat ja käytännöt rakentuvat ja muuttuvat historiallisessa perspektiivissä 1860-luvulta lähtien. Alaikäisten rikollisuutta koskevat puhetavat ovat muuttuneet ajan myötä. Kronologisin ikärajoin eristetty tila on täyttynyt ajassa muuttuvien puhetavojen, jotka tuottavat sosiaalista todellisuutta. Puhetavat eli diskurssit ovat olleet sidoksissa harjoitettuun yhteiskuntapolitiikkaan, eritasoisten toimijoiden tavoitteisiin ja heidän strategiseen toimintaansa. Alaikäisten rikollisuutta koskevat puhetavat ovat muuttuneet ajan myötä. Tutkimus muistuttaa siitä, että jokainen historiallinen aikakausi luo oman alaikäisten rikollisuutta koskevan merkitysdellisuutensa, joka nivoutuu oman aikansa yhteiskuntapolitiikkaan. Tutkimuksessa ei anneta käytännön kehittämiseen tai lakien laatimiseen liittyviä ohjeita, mutta todetaan, että kehittämisessä olisi hyvä tuntea kestäviä ja pysyviä elementtejä ja kykyä erottaa ne ajallisesti lyhytaikaisista trendeistä.

Heikkinen, Alpo (2006) Olenko mä sitä riskiryhmää?: lastensuojelun poikaryhmien hyvinvoinnin muutostekijät - realistinen etnografia. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö: Helsingin yliopisto. (mikrokortti)

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa nuorten ryhmätoiminnan yhteydessä rakentuvista hyvinvoinnin muutostekijöistä. Tutkimusmenetelmänä käytetään etnografista menetelmään ja realistista arviointia. Aineistona ovat ryhmien yhteydessä kirjoitetut työpäiväkirjat ja tutkimuskohteena kaksi lastensuojelun avohuollon poikaryhmää, joista toiseen kuului kaksi 11–12-vuotiasta poikaa ja toiseen neljä 14–15-vuotiasta poikaa. Tutkimuksessa keskitytään poikien hyvinvointiin vaikuttaviin tavoiteltaviin, estäviin ja mahdollistaviin tekijöihin, joille pojat itse antoivat merkityksiä ryhmän aikana. Muutostekijöiden käsitteistöä avataan osallisuuden, mahdollisuuksien ankkureiden, selviytyvyyden ja estävien riskitekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisinä tuloksina esitetään, että toiminnan jatkuvuus ja samojen aikuisten pysyvyys olivat poikien kannalta merkityksellisimpiä hyvinvointia luovia tekijöitä. Tutkimus nostaa esiin, että moniammatillisen työn yhteydessä tarvitaan lisää tutkimustietoa, siitä millaisien suojaavien ja selviytymistä tukevien tekijöiden yhteisvaikutuksella ehkäistään syrjäytymistä koulutyöstä tai ajautumista rikoksiin tai päihteiden käyttöön. Tutkimus tekee näkyväksi nuorten omia merkityksiä hyvinvoinnistaan ja sen muutostekijöistä.

Heinonen, Riitta (2006) Työparien luokitusarviointien yhdenmukaisuus lastensuojelussa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.

Hilden-Paajanen, Tarja (2005) Pahojen poikien piiri: Joensuun skinien epäilty rikollisuus 1995–1998. Tampere: Tampere University Press.

Sosiaalipsykologian alaan kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessa lähestytään skinien epäiltyä rikollisuutta esitutkintapöytäkirjojen kautta sekä kvantitatiivisin että kvalitatiivisin menetelmin. Tutkimus valottaa skini-ilmiöön liittyvien rikosten sattumanvaraisuutta, rikosten moninaisuutta ja rikollisen toiminnan näyttävyttä ja osin myös paikallisia ja yhteiskunnallisia syitä, jotka saattavat mahdollistaa ilmiön syntymistä. Tutkimus liittyy Akatemian rahoittamaan ja vuonna 1998 käynnistettyyn tutkimushankkeeseen, jossa pyrittiin selvittämään skini-ilmiön syitä ja seurauksia.

Hokkanen, Tiina (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen: yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; 267. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto

Sosiologian alaan kuuluvassa väitöskirjassa on tutkittu eronneiden vanhempien arkea tilanteessa, jossa yhteishuoltajavanhempien lapsi viettää eripituisia aikoja molempien vanhempien luona tapaamissopimusten perusteella. Tutkimus perustuu 22 avio- tai avoliitosta eronneen äidin ja isän haastatteluihin. Vanhemmat perustelivat yhteishuoltajuuden valintaa korostaen sitä, että näin lapsella olisi edelleen molemmat vanhemmat. Myös yhteisen kasvatuksen merkitystä korostettiin. Yhteishuoltajuuteen päädyttiin myös jätetyn puolison hyvittelemiseksi tai etävanhemmaksi ryhtyvän oikeuksien varmistamiseksi. Arjessa huoltomuodon merkitys jäi kuitenkin vähäiseksi. Monet lähiäidit tunsivat itsensä käytännössä yksinhuoltajiksi ja etäisät kokivat, etteivät pystyneet vaikuttamaan lapsensa elämään niin paljon kuin halusivat. Yhteishuoltoon kaivattiin ulkoapäin tulevia sääntöjä helpottamaan etenkin tunnekuohuisia aikoja. Perhe-

asioiden sovittelussa naisten ja miesten tarpeet olivat erilaisia. Miehet toivoivat asiantuntijoilta apua suhteen jatkamiseen ja naiset apua asioiden selittämiseen miehelle ja eron käytännön järjestelyyn. Vertaistukea pidettiin usein ammattilaisten apua parempana. Tutkimuksen mukaan vanhemmat voivat huomata olevansa tietyissä asioissa samalla puolella ja tietyissä asioissa jopa vihollisleireissä. Lapset ovat yhteinen asia, jossa yritetään puhaltaa samaan hiileen, mutta raha-asiat voivat asettaa vanhemmat vastakkain ja aiheuttaa riitoja. Tutkimuksen tulokset ovat sovellettavissa lapsen huoltoon ja eronneille vanhemmille liittyvien palvelujen kehittämisessä.

Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemissa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöskirjatutkimuksessa kuvataan etnografian keinoin miten ja millaisena lapsen paikka lastensuojelun erilaisissa perhetyön tilanteissa ja käytännöissä rakentuu. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäinen on 44 perhetyömuodon kuvauksesta (keskusteluaineisto) sekä kahden lastensuojelujärjestöjen toteuttaman perhetyömuodon asiakastilanteiden havainnoinnista sekä perhetyöntekijöiden kanssa käymistäni keskusteluista (havainnointiaineisto). Erityisenä kiinnostuksen kohteena perhetyömuotoja analysoitaessa on lapsen oikeus saada suojelua. Tutkimuksessa korostetaan lastensuojelun tehtävää lasten viimesijaisena auttajana. Merkityksellisiä ulottuvuuksia lasten paikan rakentumisessa ovat: ammattilaisten tapa lukea lasten ja perheen tilannetta, työn toimintaympäristö, työntekijöiden tapa hyödyntää lasten läsnäolon erilaisia ulottuvuuksia sekä työntekijöiden tapa hahmottaa tehtävänsä suhteessa lapsiin, perheisiin ja muihin ammatillisiin toimijoihin. Lasten tarpeiden hahmottamista hallitsee yleinen käsitys lapsuudesta, lapsista ja lapsille kuuluvista velvoitteista ja tehtävistä. Tulevaisuusorientaatio on nykyisyyteen orientoitumista vahvempi. Tutkimuksen pohjalta esitetään käytäntöjen muuttamista.

Hyytinen, Riitta (2006) Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Lapsi- ja nuorisosiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto. (mikrokortti)

Tutkimuksessa tarkastelun kohteena on huumeperheen kuntoutusprosessi ja lapsen todellistumisen mahdollisuus ja merkitys tässä prosessissa. Huomio tarkastelussa kohdistuu siihen millaisen position lapsen kokemukset ja tarpeet saavat. Tarkastelun kohteena on myös lapsen näkyväksi tekeminen vanhempien kuntoutuksen yhteydessä sekä lapsen oma kuntoutumisen tarve ja asiakkuus. Tutkimuksessa kuvattu päihdekuntoutus sijoittuu aikuis- ja päihde palvelujen piiriin, mutta kuntoutuksen orientaatioperusta on lastensuojelullinen. Tapaustutkimuksen aineistona ovat nauhoitetut vuorovaikutustilanteet perheistunnoista, yhteisökokouksista ja vanhempien ryhmistä. Aineistoa on täydennetty perheen asiakirjoilla ja tutkimuspäiväkirja muistiinpanoilla. Tutkimuksen tuloksina esitetään, että lapsen todellistumisen edellytyksenä on hyvän asiakassuhteen luominen sekä vanhempiin että lapseen. Perustan suhteelle muodostaa työntekijän lähtökohtainen luottamus, asiakkaan kunnioittaminen ja aito välittäminen. Lapsen kokemusten käsittely tukee myös vanhempien päihdeettömyyteen, sillä vanhemmuus on heille merkityksellinen toiminta areena. Lapsen todellistuminen merkitsee lapsen nostamista työskentelyn kumppaniksi ja kuntoutuksen asiakkaan asemaan.

Itäpuisto, Maritta (2005) Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto. Diss. Kuopion yliopisto.

Sosiologian tieteenalaan kuuluvassa tutkimuksessa on aineistona käytetty 56 iältään 13 ja noin 70 vuoden välillä olevien ihmisten haastatteluja ja kirjoituksia kokemuksista alkoholiongelmaisen vanhemman kanssa elämisestä. Tutkimuksessa todetaan, että lapset määrittelevät vanhemman herkemmin alkoholiongelmaiseksi kuin juoja itse tai muut aikuiset. Jo hyvinkin pieni lapsi saattaa ymmärtää, että vanhemmalla on alkoholiongelma. Vanhemman alkoholiongelmaiseksi määrittelemine saattaa olla kuitenkin pitkä ja vaikea prosessi. Raja alkoholistisen ja normaalina pitämämme juomisen välillä kyseenalaistuu, sillä jotkut kertovat kokeneensa jopa vanhemman ajoittaisen humalajuomisen ongelmaksi. On tärkeää huomata, että alkoholiongelmaisten vanhempien lapset eivät ole yhtenäinen joukko, vaan heitä on mitä erilaisimmissa perheissä ja heidän kokemuksensa eroavat toisistaan suuresti. Osa tutkimukseen osallistuneista kokee, että vanhemman juominen on ollut ainoa ongelma lapsuudessa. Osalla siihen taas liittyy myös väkivallan kokeminen tai aikuisten häirinnästä johtuva unenpuute, jotka saattavat vaikuttaa merkittävästi niin lyhyellä aikavälillä kuin pidemmällekin lasten elämään. Monet kertovat pyytäneensä apua, mutta eivät ole sitä saaneet, sillä ympäristön ihmisten leimaava ja syyttävä käytös on kertojien mukaan kohdistunut alkoholiongelmaisten lapsiin. Lapset eivät ole passiivisia uhreja, vaan he pyrkivät kekseliäästi torjumaan aikuisten juomisen aiheuttamia haittoja. He saattavat auttaa ja suojella sisarusiaan ja vanhempiaan ja tehdä kodin töitä. Lapset saattavat siis toiminnallaan jopa vähentää aikuisten alkoholinkäytön aiheuttamia erilaisia haittoja yhteiskunnassamme. Väitöskirja antaa tietoa ymmärryksen tueksi erilaisissa palveluissa.

Jähi, Rita (2004) Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykinen sairaus lapsuudenkokemuksena. Acta Universitatis Tamperensis; 1015. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Sosiaalipsykiatrian alaan kuuluvassa väitöskirjassa tutkitaan psyykkisesti sairastuneiden vanhempien lapsia. Psykiatrian alalla tämä ryhmä tutkituin omaisryhmä ja psykiatris-tilastollisissa tutkimuksissa on pyritty kartoittamaan niitä riskejä, jotka vanhemman psyykinen sairaus muodostaa lapsen kehitykselle sekä myös etsitty selviytymiseen johtavia, suojaavia tekijöitä. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on puolestaan se, mitä nyt jo aikuistuneet lapset itse ajattelevat perheestään, lapsuudestaan, omasta elämästään ja selviytymisestään.

Tutkimus pohjautuu kahdeksan aikuisen haastatteluihin, joiden äiti tai isä oli aikanaan sairastunut psyykkisesti. Haastateltavat kertovat lapsuudestaan ja pohtivat vanhemman psyykkisen sairauden merkitystä elämänsä osana. Tutkimuksen tulososassa esitetään kymmenen haastattelun tarinalliset analyysit. Tutkimuksessa etsitään erilaisia tarinallisia malleja, joiden avulla haastateltavien oli mahdollista kertoa vanhemman psyykkiseen sairauteen liittyvistä kokemuksista. Tarinallinen lähestymistapa kiinnitti huomion myös siihen, mikä kokemuksissa ei ollut tarinamuotoista. Haastateltavat puhuvat myös lapsuuden kokemuksista puhumisesta ja tuon puhumisen vaikeudesta. Haastateltavat kuvaavat suhdettaan lapsuuden kokemuksiin ruumiillisena prosessina. Kertomalla kokemukset alkavat saada merkityksiä, ne tarinoituvat. Kielellistämällä kokemukset ikään kuin autetaan ulos ruumiista, jolloin niihin saadaan etäisyyttä. Tutkimuksen pohjalta ei esitetä suoria malleja käytäntöjen kehittämiseksi. Tutkimus lisää ymmärrystä vaikeista kokemuksista kertomiseen erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ammatillisella että vapaaehtoisella kentällä.

Kaikko, Kirsi (2005) Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaattityö: Kuopion yliopisto.

Kivimäki, Leena (2004) "Erittäin hyvä paikka, kun on hukassa": arviointitutkimus Nuorten toiminta- ja kulttuurikeskusprojektista. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaattityö: Turun yliopisto.

Kemppainen, Sirkka-Liisa (2006) Itseltään huostaan otetut: huumetaustaiset pojat lastensuojelulaitoksessa. Lisensiaattityö. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Rovaniemi.

Sosiaalityön alaan kuuluva tutkimus problematisoi nuorten päihteiden käyttöön liittyviä hoitokäytäntöjä ja hoidon ”tuloksellisuuden” arviointia nuorten näkökulmasta. Aineistona tutkimuksessa on käytetty pääosin 4 pojan haastatteluja, joista kahta on haastateltu kolmen viikon välein 9 kertaa. Haastatteluaineistossa on myös viiden työntekijän haastatteluja ja osin myös etnografista kuvausta. Tutkimuksessa problematisoidaan suppeaa suojelun ja tuloksellisuuden näkökulmaa, jossa pyritään pitämään nuori irti huumeista ”pakkohoidon” keinoin. Tämä johtaa usein hoidon rangaistusluonteen kasvamiseen ja nuorten vastarinnan lisääntymiseen. Tutkimuksen tavoitteena ei ole ollut antaa hoitosuosituksia vaan tuoda esiin nuorten ääntä ja avata keskustelua nuorten päihdehoidon menetelmistä.

Keränen, Saara (2004) Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana: tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaattityö: Jyväskylän yliopisto. Helsinki: Pelastakaa lapset.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista tukiperhetoimintaan ja tukiperheen merkityksiä lapselle. Aineistona ovat 14 lapsen haastattelut ja verkostokartat. Lapset ovat käyneet tukiperheissä ennen haastattelua yli vuoden. Aineisto liittyy Pelastakaa Lapset ry:n vuosian 2000–2004 vetämään tehostetun perhetyön projektiin. Tutkimus kiinnittyy sosiologisen lapsuustutkimuksen ja lastensuojelun kenttään. Lasten kuvaamana tukiperhetoiminta muodostui sekä rikkaaksi että ristiriitaiseksi. Työ lähtee liikkeelle aikuisten määrittelemänä ja aikuisten tarpeista. Lasten osallistujina taas voivat liukua toimintaketjussa ulkopuolisen asemasta sisäreunan toimijoiksi tai ulkoreunan seuraajiksi. Tukiperhetoiminta merkitsi lapsille arkisia tässä ja nyt kokemuksia ja myös merkityksellisiä ihmissuhteita etenkin toisiin lapsiin.

Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat: sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Sosiaalityön alaan liittyvässä väitöstutkimuksessa kuvataan millaisia käsityksiä väkivallasta, parisuhteesta ja vanhemmuudesta perheammattilaiset perheneuvolassa ja perheterapiakäytännöissä tuottavat arkisessa työssään. Miesten naisiin kohdistama parisuhdeväkivalta on osa auttajatahojen työtä. Tutkimus tarkastelee perheammattilaisten väkivaltatyötä ja sen yhteiskunnallista kontekstia. Miten sukupuolen ja vallan asetelmat tällöin rakentuvat? Tutkimus on toteutettu kahdessa perheneuvolassa ja yhdessä yksityisessä perheterapiayksikössä. Aineisto on kerätty havainnoimalla ja nauhoittamalla asiakastilanteita ja viranomaistapaamisia sekä haastattelemalla työnteki-

jöitä. Tutkitut käytännöt erosivat toisistaan väkivallan näkyvyyden osalta. Käytännöissä, joissa väkivaltaa tulkittiin vallankäyttönä, väkivalta näyttäytyi selvärajaisena ja tunnistettavana ilmiönä. Sen sijaan käytännöissä, joissa väkivaltaa kuvattiin oireena jostakin muusta ongelmasta, huomio kiinnitettiin yleisiin parisuhde- ja perheongelmiin väkivallan hävitessä keskustelusta. Myös perheneuvoloiden työkentän laajuus vaikutti siihen, että väkivalta hävisi vähitellen keskustelusta huomion siirtyessä esimerkiksi lasten ongelmiin. Perheammattilaiset olivat myös kehitelleet käytäntöjä, joissa väkivaltaan ja sen seurauksiin puututtiin moniulotteisemmin kuin mitä väkivaltatyötä koskevissa yleisissä ohjeissa on esitetty. Runsaasti ongelmia aiheuttivat lasten huolto- ja tapaamisjärjestelyt, joiden yhteydessä monet miehet jatkoivat vallankäyttöä ja joihin sisältyi väkivallan uhkaa. Käsitys isän tärkeydestä lapsen kehityksen kannalta oli niin vahva, että isän konkreettiset väkivallanteot ja puutteellinen huolenpito lapsesta jäivät joissain tilanteissa sivuseikoiksi.

Kivistö, Jaana (2006) "Missä mä olisin muuten?": nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Licensiaatintyö: Turun yliopisto, sosiaalipoliitikka.

Tutkimuksessa pyritään selvittämään teemahaastattelun keinoin kymmenen lastensuojelun jälkihuollossa olevan 18–22-vuotiaan nuorten kokemuksia lastensuojelun palveluista ja lastensuojelun keskeisten periaatteiden kuten lapsen edun ja kuulemisen toteutumista nuorten kohdalla. Aineisto on jaettu hypernarratiiveiksi, joiden avulla kuvataan nuorten selviytymistä. Nuoria kuvataan vahvoiksi pärjääjiksi ja he ovat saaneet lastensuojelulta tarvitsemansa avun. Tutkimuksen selviytyjä olivat 14–16-vuotiaana joko vapaaehtoisesti tai vastoin tahtoaan sijoitettuja nuoria. Osa nuorista määritetään riski- ja reunalla olijoiksi.

Knuuti, Ulla (2007) Matkalla marginaalista valtavirtaan? : huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia; 1/2007. Helsinki: Helsingin yliopisto. Diss. Helsingin yliopisto.

Yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvassa tutkimuksessa selvitetään, miten huumeista irtautuneet rakentavat arkeaan elämäntavan muutoksen jälkeen. Tutkimusaineistoa varten on haastateltu 32 henkilöä, joilla kaikilla on menneisyydessään ollut vakava huumeongelma, mutta he ovat tutkimuksentekohetkellä olleet vähintään vuoden käyttämättä laittomia huumeaineita. Osa haastateltavista on päässyt huumeista eroon opioidiriippuvaisten korvaushoidon, osa taas muun huumehoidon avulla.

Tutkimuksessa tulee esiin kuinka vuosia jatkunut huumeiden käyttö aiheuttaa usein monitahoisia terveydellisiä haittoja sekä ongelmia työssä, koulutuksessa, toimeentulossa, asumisessa ja ihmissuhteissa. Menneisyyden vaikutus nykyisyyteen tulee esiin kaikilla tasoilla. Huume-ehtoisesta elämäntavasta ja siihen liittyvästä ihmissuhdeverkostosta irrottautuminen ja henkilökohtaisen viitekehityksen löytäminen on vaativa prosessi. Huumeriippuvuudesta toipumista tarkastellessa ollaan monimutkaisessa kentässä, joka sisältää runsaasti kilpailevia selityksiä yksilössä tapahtuvista muutoksista. Useimmiten muutokseen liittyy pitkä valmistautuminen ja paljon ajattelua. Huumehoidon merkitys muutoksen jälkeiseen arkielämään valmistavana tekijänä korostuu haastateltavien puheissa. Ne toipuvat, joilla on parhaillaan hoitokontakti ja he kokevat sen tukevan heitä. Perheellä ja läheisillä on suuri merkitys raittiuden ylläpidossa. Varsin suuressa asemassa haastateltavien elämässä ovat myös vertaisryhmät. Tutkimuksessa kuvataan kuinka yhteiskunnallinen ilmapiiri ja poliittiset päätökset eivät ole

aina toisien mahdollisuuksien politiikkaa tukevia. Valtavirtaan kuuluvilla on usein huono erilaisuuden sietokyky. Entisenä narkomaanina joutuu kohtaamaan halveksuntaa ja epäluuloja. Tasavertaiseksi kansalaiseksi on asenteellisesti pitkä matka. Tutkimus lisää ymmärrystä huume liittyvästä problematiikasta ja käytäntöjen kehittämistä toipumiskulttuuria suosiviksi.

Komonen, Katja (2001) Koulutusyhteiskunnan marginaalissa?: ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja; n:o 47. Joensuu: Joensuun yliopisto. Diss. Joensuun yliopisto.

Kasvatossosiologian alaan kuuluvassa väitöskirjassa tarkastellaan koulutusinstituution kannalta ei-toivottua käyttäytymistä, ammatillisten opintojen keskeyttämistä 34 itäsuomalaisen 17–25-vuotiaan nuoren elämäkerta- ja teemahaastattelujen avulla. Tutkimuksessa kysytään mitä keskeyttäminen on osana nuoren koulutukseen sijoittumisen polkua ja elämänkulkua merkitsee ja mitä merkityksiä koulutukseen osallistumiselle ja osallistumattomuudelle annetaan. Aineistosta avautuivat nuorten koulutukseen sijoittumisen erilaiset polut. Koulutusyhteiskunnassa, jossa sekä keskeinen nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä että hyväksymistä koskeva jako kulkee keskiasteen koulutukseen osallistumisen ja osallistumattomuuden välillä, ei keskeyttäjän kannalta syrjäytyminen ole ainoastaan koulutuksen ja mahdollisesti myös työn ulkopuolelle joutumista, vaan myös syrjäytymistä kansalaisuudesta, rajautumista osaksi koulutuksellista alaluokkaa (underclass), ei-kansalaisia. Keskeinen jännite aikuisuuteen siirtymisessä muodostui etenkin elämänkulun institutionalisoitumisen ja yksilöllistymisen välille. Institutionalisoitu elämänkulun malli, jossa koulutukseen sijoitetaan joustavasti ja ilman katkoksia ei toteutunut kovinkaan hyvin nuorten koulutuspolkujen tasolla. Koulutukseen liittyy monenlaisia moraalisia jännitteitä ja vallitseva syrjäytymisdiskurssi ei anna nuorten yhteiskuntaan integroitumiselle muita vaihtoehtoja kuin koulutusputken. Erilaisuudestaankin huolimatta nuorten koulutukseen sijoittumisen polut kertovat nuorten tiedostaneen koulutuksen moraalisen ulottuvuuden: koulutukseen on osallistuttava, jos haluaa selviytyä ja näyttää kunnan kansalaiselta.

Koponen, Anne (2006) Sikiöaikana päihteille altistuneiden lasten kasvuympäristö ja kehitys. Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö Kotu. (Huomautus: Kirjan yhteenveto-osa kokoaa yhteen tulokset kolmesta aiemmin julkaistusta osatutkimuksesta "Vaietet kohtalot". 2004; "Katkennein siivin elämään". 2005; "Haavoittuva lapsi". 2005)

Sosiaalipsykologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa kartoitettiin kvantitatiivisilla ja kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä sikiöaikana alkoholille (n=78) tai huumeille (n=15) altistuneiden lasten fyysistä ja sosioemotionaalista kehitystä, kasvuympäristöä ja sen merkitystä lasten kehitykselle. Tutkittavina olivat Helsingin sosiaalivieraston asiakkaina vuoden 2002 alussa olleet 0-16-vuotiaat lapset. Tiedot lapsista saatiin sosiaalityöntekijöiltä ja lasten kasvattajilta kyselylomakkeilla, lasten elämäkertatiedoista ja kasvattajien haastatteluilla. Analyysiä taustatekijöiden yhteydestä lasten kehitykseen oli mahdollista tehdä vain alkoholille altistuneista lapsista. Tutkimuksen taustateorian oli kiintymyssuhdeteoria. Tutkimuksen mukaan ratkaisevinta lapsen kehityksen kannalta oli se miten paljon toimintakykyä haittaavia vammoja tai sairauksia raskaudenaikaisesta alkoholille altistumisesta oli lapselle aiheutunut. Perhehoitoon sijoitetut lapset kehittyivät, mutta sijoitus ei poistanut lasten ongelmia. Sekä lasten saamien että kasvattajien saamien palveluiden määrässä oli puutteita. Sikiöaikaisen

alkoholille altistumisen ja lapsen kasvuympäristön vaikutusta lapsen kehitykselle on vaikea eritellä toisistaan. Tutkimuksen pohjalta esitetään erilaisia sekä sosiaali- että terveydenhoitoon liittyviä kehittämisehdotuksia. Tutkimus liittyy Kehitysvammaliiton FAS-lasten ja nuorten tutkimus- ja kuntoutusprojektiin.

Korkiakangas, Mirja (2005) Perheen voimavaroja etsimässä: tapaustutkimus asiakaslähtöisistä työorientaatioista lastensuojelun perhetyössä. Licensiaatintyö: Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö, ammatillisen liseniaattikoulutuksen lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Rovaniemi.

Sosiaalityön liseniaattitutkimuksessa on haastateltu perheitä ja lastensuojelun työntekijöitä, jotka ovat olleet mukana lastensuojelun perhetyössä. Tutkimuksen mukaan perheillä ei ole useinkaan tietoa perhetyön mahdollisuudesta. Niinpä perhetyötä tarjotaan vasta silloin, kun vanhemmilla itsellään ei ole enää riittävää motivaatiota tai voimavaroja. Perhetyötä tarjotaan silloin, kun hoidettava perhe tarvitsee säännöllistä tukea arjessa jaksamiseen. Perhetyössä vanhemmat, lapset ja perhetyöntekijät ratkaisevat yhdessä perheen ongelmia, ja työ perustuu keskusteluihin perheen kotona. Työskentely koko perheen kanssa voi kuitenkin olla ongelmallista, koska perheen jäsenten tarpeet ovat hyvin erilaisia.

Kouvonen, Anne (2002) Part-time work and deviant behaviour among Finnish Adolescents. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Diss. Helsingin yliopisto.

Sosiologian alaan kuuluva tutkimus koostuu yhteenvedoartikkelista sekä neljästä erillisestä artikkelista, joissa käytettiin yhteensä kolmea kyselyaineistoa: nuorten itse ilmoittamaa rikollisuutta selvittäviä kyselyjä vuosilta 1998 (n = 4 491) ja 2001 (n = 4 347) sekä Kouluterveys 2000 -kyselyä (SHPS) (n = 47 568). Tutkimuksen tulokset osoittavat, että runsas (yli 10 tunnin) viikoittainen työssäkäynti on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä rikollisuuden, humalajuomisen ja huumeidenkäytön kasvaneeseen todennäköisyyteen. Näin ollen koulun ohessa tapahtuvaa runsasta työssäkäyntiä ei voi käyttää poikkeavaa tai ongelmallista käyttäytymistä ehkäisevänä keinona tai strategiana. Tutkimuksen tulosten perusteella ei voida päätellä, että nuorten työssäkäynti aiheuttaa ongelmakäyttämistä, tai että työssäkäynti on aina pahaksi koululaisille. Tutkimus osoittaa ainoastaan, että tietyissä olosuhteissa lukukausien aikainen työssäkäynti voi olla haitallista.

Kuussaari, Kristiina (2006) Näkemysten kirjo, sirpaloitunut tieto: terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen työntekijöiden käsityksiä huumeiden käyttäjien hoitopalvelujärjestelmästä. Helsinki: Stakes. Diss. Turun yliopisto.

Sosiologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa tarkastellaan Helsingin, Kuopion, Nokian ja Turun huumeidenkäyttäjien hoitojärjestelmiä. Aineistona ovat kuntien päihde- tai huume-strategioita sekä vuonna 2000 kerättyä kyselyaineistoa. Kyselyyn vastasi 1 175 terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen työntekijää. Hoitojärjestelmä on jakaantunut kahtia ja siinä kohtaavat kontrolli- ja hoitokulttuuri. Yleisesti huumeidenkäyttäjien hoitoa pidetään tärkeänä, mutta joukkoon mahtuu myös niitä, joille huumeiden käyttö näyttäytyy yksiselitteisesti pahana ja käyttäjien hoito täysin turhana toimintana. Kahtia jakautuneisuus asettuu tässä tutkimuksessa kuitenkin uuteen valoon. Hoito- ja kontrollikulttuurin erot näkyvät paitsi organisaatiossa, myös työntekijöiden tiedoissa ja asenteissa. Tutkimus asettaa haasteita erityisesti työntekijöiden koulutukselle.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina: dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia; 1/2003. Helsinki: Helsinki yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvan väitöstutkimuksen keskeinen tehtävä on selvittää, mikä on dokumentoinnin merkitys lastensuojelun sosiaalityön tiedonmuodostuksessa ja ammattikäytännöissä. Tutkimusaineisto muodostuu lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden laatimista asiakastietojärjestelmään tallennetuista muistiinpanoista ja huostanottopäätöksistä. Sosiaalityöntekijät kirjaavat teksteihin monia yhtäaikaista ääniä ja teemoja, joiden avulla rakentavat ammatillista ymmärrystä kyseessä olevasta tilanteesta. Asiakirjojen kirjoittaminen moniääniseksi tuo tekstiin uskottavuutta, ja se on myös yksi retorinen vaikuttamiskeino. Asiakirjojen sisällölliset teemat (lapsen hoiva, arjen hallinta, yhteistyö ja päihteiden käyttö) ja kokemukselliset teemat (huoli, vastuu, yhteys ja moraalit) toistuvat sisäkkäisinä ja päällekkäisinä säikeinä dynaamisesti vaihdellen. Asiakirjojen laatiminen nähdään keskeinen alue ammattikunnan yhteisen ammatillisen ymmärryksen luomisessa ja ylläpitämisessä. Tutkimuksessa esitetään monia dokumentointiin liittyviä käytännön kehittämisen mahdollisuuksia.

Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikota mielet: tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino. Lapin yliopisto: sosiaalityö.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa tarkastellaan perheen sisäisen lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä uhrin näkökulmasta. Tutkimukseen on osallistunut seitsemäntoista naista ja neljä miestä. Tutkimusaineisto muodostuu uhrien haastattelusta ja erilaisesta kirjallisesta materiaalista. Tapaukset osoittavat, miten uhri ja uhuriutuminen voidaan sivuuttaa, vaikka hyväksikäyttö tai sen epäily tulisivat viranomaisten tietoon. Tutkimuksen mukaan on kuitenkin selvää, että uhrit tarvitsevat josain elämänvaiheessaan tukea vallan, väkivallan, sukupuolen ja seksuaalisuuden muodostaman kytköksen auki purkamiseen sekä sen merkitysten avaamiseen ja tulkitsemiseen. Tällöin kyse ei ole enää puhtaasti seksuaalisesta hyväksikäytöstä, vaan myös siitä miten se siirtyy, muuntuu ja kiinnittyy uusiin tilanteisiin ja hallitsee ihmisen käsitystä itsestään, hänen sosiaalisia suhteitaan, seksuaalisuuttaan ja vanhemmuuttaan.

Lehtonen, Jukka (2003) Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa [Elektroninen aineisto]: näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Julkaisuja/ Nuorisotutkimusseura; 31. Helsinki: Yliopistopaino: Nuorisotutkimusverkosto. Diss. Helsingin yliopisto.

Sosiologian alaan liittyvässä tutkimuksessa tarkastellaan seksuaalisuuden ja sukupuolen rakentamista osana koulun arkisia käytäntöjä ja analysoidaan miten heteronormatiivisuus kietoutuu osaksi koulujen kulttuurisia toimintatapoja. Tutkimuksen menetelmänä ovat teemahaastattelu, joissa on haastateltu 30 ei-heteroseksuaalista nuorta, joista 16 oli tyttöjä ja 14 poikia. He olivat 15–20-vuotiaita. Tavoitin heidät lähinnä Seksuaalinen Tasavertaisuus SETA ry:n nuorten toiminnan kautta. Heistä kaksi kolmasosa asui pääkaupunkiseudulla ja yksi kolmasosa muualla Suomessa. Nuoret muodostavat käsityksiään itsestään ja toistaan ja samalla seksuaalisuudesta ja sukupuolesta osana koulun käytäntöjä, jotka ovat vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin kanssa. Heteronormatiivisuus ja sen haastaminen heijastuvat

koulun käytännöissä monin tavoin. Heteroseksuaalinen maskuliinisuus miehillä ja heteroseksuaalinen feminiinisyys naisilla luonnollistetaan, esitetään ainoana mahdollisuutena tai nuorten tulevaisuuden kuvana. Muista mahdollisuuksista vaietaan, tai ne esitetään arveluttavina tai kielteisinä. Muunlaista sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvää käyttäytymistä kontrolloidaan sekä opettajien että varsinkin opiskelijoiden toimesta. Osa nuorista joutuu muita epäoikeudenmukaisempaan ja turvattomampaan asemaan ja osa välttää nuorten välistä läheisyyttä ja sukupuolirajoja rikkovia valintoja heteronormatiivisten käytäntöjen takia. Toisaalta koulun käytäntöihin sisältyy myös heteronormatiivisuuden kyseenalaistamista sekä koulun työntekijöiden että nuorten toimintana. Tutkimuksessa esitetään erilaisia käytäntöjen kehittämiseen liittyviä ehdotuksia.

Mattus, Marjo-Riitta (2001) Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöskirjassa pyritään käsitteellistämään ja ymmärtämään teoreettisesti ilmiötä, joka näyttää vyyhtenä ja haittaa ammatti-ihmisten ja perheiden yhteistyötä. "Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa" on analyysi seitsemästä julkaisusta, jotka on raportoitu vuosien varrella tutkimuksen perusteella. Tutkimuksessa kehitetään perhelähtöisen työväliseen perheiden kanssa työskenteleville kuntoutuksen, varhaisvuosien erityiskasvatuksen ja lastensuojelun ammatti-ihmisille. Tutkimuksessa pohditaan myös mitä menetelmän käyttäjiltä edellytetään, jotta perhetyö voisi tapahtua perhelähtöisesti, ja mikä merkitys perhelähtöisellä ajattelulla on perheen lisäksi palvelujärjestelmälle ja asiantuntijuudelle. Kun kaikkien osapuolten tietämys, tuntemus ja voimat yhdistetään, saatetaan saada aikaan kolmiulotteinen malli asiasta, josta ilman yhteistyötä kullakin osapuolella voi olla vain kaksiulotteinen kuva. Jaettu asiantuntijuus perheiden, ammatti-ihmisten ja viranomaisten kesken saattaa antaa hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmälle käyttökelpoisia toimintatapoja.

Maula, Raija (2004) Lasten osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon. Sosiaalityöntekijän näkökulma lapsen kuulemiseen huoltoriita-asiassa. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.

May, Vanessa (2001) Lone motherhood in Finnish women's life stories: creating meaning in a narrative context. Åbo: Åbo Akademi. (Åbo Akademi University Printing House) Diss.: Åbo Akademi.

Sosiologian alaan kuuluvassa väitöskirjassa analysoidaan suomenruotsalaisten yksinhuoltajanaisten kirjoittamia omaelämäkertoja. Tavoitteena tutkia niitä merkityksiä, joita naiset antavat kokemuksilleen yksinhuoltajuudesta. Sosiologiassa yksinhuoltajuus nähdään usein roolina tai sosiaalisena kategoriana: nainen on yksinhuoltaja. Yksinhuoltajuudesta tulee eräänlainen linssi, jonka läpi naisen elämää tutkitaan. Tutkimuksessa on valinnut päinvastaisen lähestymistapa, jossa naisen elämästä tulee linssi jonka läpi yksinhuoltajuutta tarkastellaan. Useimmat omaelämäkertakirjoittajat eivät sisällytä yksinhuoltajuutta narratiiviseen identiteettiinsä: kirjoittajat ovat äitejä, mutta heistä tulee yksinhuoltajia toisten silmissä. Yksinhuoltajuudesta tulee tällöin rooli, jonka toiset heille määrittävät.

Tutkimuksessa korostetaan vivahteikkaamman kuvan luomista yksinhuoltajuudesta ja tämä olisi mahdollista, jos perhemuotoa ei enää ymmärrettäisi identiteetin perustana. Tällöin voitaisiin tarkastella perhe-elämää ottamatta perhemuotoa lähtökohdaksi. Tutkimuksessa korostuu sekä käytännöllinen että tutkimuksellinen kehittäminen, jossa katsotaan, että on tärkeää kuunnella mitä ja miten ihmiset kertovat itsestään ja elämästään sekä tulkita näiden kertomusten merkityksiä niiden narratiivisessa kontekstissa.

Mäkiranta, Marja (2004) Äitiys ja päihdeongelman hoito. Lapsi- ja nuorisosiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto.

Möller, Sointu (2005) Arviosta sanoisin: tutkimus lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheeseen liittyvän arvioinnin mallintamisesta. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Pesäpuu.

Tutkimus on tapaustutkimus työmallin kehittamisestä. Tutkimus koskee Pesäpuu ry:n nelivuotista (2000–2003) lastensuojelun avohuollon kehittämishanketta, jossa tavoitteena oli kehittää yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöhön assessment-prosessi-arviointiin perustuva työmenetelmä, joka on lapsilähtöinen, yhteistoiminnallinen ja soveltuu lastensuojeluasiakkuuden alkuvaiheeseen. Menetelmän tavoitteena oli myös auttaa työntekijää jäsentämään omaa työtään ja tekemään sitä ymmärrettäväksi niin asiakkaille kuin päättäjillekin. Tavoitteena oli myös työmenetelmän mallintaminen ja tuotteistaminen.

Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit: äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. SoPhi, 89. Jyväskylä: Minerva. Diss. Helsingin yliopisto.

Yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvassa väitöskirjassa selvitetään sitä, miten naisen identiteetti lapsistaan erillään asuvana äitinä rakentuu. Aineistona – elämänmaisemanä – tutkimuksessa on ollut 18 naisen haastattelussa tuotetut elämäkertomukset ja kolmen naisen kirjoitetut äitiyteen liittyvät muistot. Tutkimuksessa korostetaan identiteetin rakentumista sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvänä holistisena prosessina, jossa vuorovaikutusta tapahtuu jatkuvasti sekä muiden ihmisten että kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa. Äitiyden kulttuurinen kuva on ristiriitainen ja moraalisilla koodeilla väritetty. Yhtäältä äideiltä edellytetään moraalisesti korkeaa toimintaa lasten parhaaksi, mikä sitoo heitä lapseen. Toisaalta äitejä vaaditaan hellittämään sidostaan ja antamaan isille mahdollisuus lapsesta huolehtimiseen. Äitien on vaikeaa toimia hyväksyttävällä tavalla ja rakentaa identiteettiään äitinä tässä ristiriitaisessa tilassa. Kun nainen asuu erossa lapsistaan, hän saa helposti huonon äidin leiman tai ainakin hänen tekemänsä ratkaisua ihmetellään. Yhteys lapseen on äitiysidentiteetin kantava voima ja rakennusaine. Lapsistaan erossa asuvat äidit eivät yritä rakentaa täysin aikaisemmasta poikkeavaa äitiysidentiteettiä. Eron jälkeen kerrotuissa elämäkertomuksissa parisuhde saa huomattavan tilan. Merkittäväksi parisuhteen ja äitiyden näkökulmasta on noussut pari- ja perhesuhdeväkivalta. Yli puolet haastatelluista naisista on elänyt fyysistä tai/ja henkistä väkivaltaa käyttävän puolison kanssa. Usein väkivallan kohteena ja uhan alla parisuhteessa elänyt nainen on erotilanteessa heikoilla, koska esimerkiksi masennuksen vuoksi hänen äitiytensä ei ehkä näyttäydy sellaisena, mihin hän toisenlaisessa tilanteessa kykenisi. Epäoikeudenmukaisuuden kokemukset ja äitiyden tilan ahtaus näkyvät myös siinä, miten äidit uupuvat liiallisen työmäärän vuoksi perheenä elettyänsä. Tutkimuksessa laajennetaan äitiyteen liittyvää ymmärrystä ja sen tulokset antavat sitä kautta välineitä käytäntöjen pohtimiseen.

Nyqvist, Leo (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessiarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Diss. Turun yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvan väitöskirjan tavoitteena on ollut tarkastella parisuhteessa esiintyvää väkivaltaa, sen tuottamia asiakkuuksia ja asiakkaiden elämässä tapahtuneita muutoksia. Näkökulma on turvakotien selviytymistä tukevan asiakastyön kehittäminen. Tutkimusaineisto koostuu 16 naisesta ja 18 miehestä, jotka ovat olleet asiakaina turvakotien jälkihuoltoprojektin piirissä. Heidät on haastateltu kahteen otteeseen vuoden väliajoin. Tutkimus perustuu menetelmällisesti kvalitatiiviseen prosessinarviointiin. Naisille turvakotiin tuloa edelsi useassa tapauksessa miehen väkivallasta johdettu sosiaalisten suhteiden rajoittaminen ja kumppanin jatkuva alistaminen ja kontrollointi. Naisten kohdalla tavallisin ratkaisu väkivallasta irti pääsemiseksi oli ero väkivaltaisesta kumppanista. Turvakodeissa, joissa selviytymistä tuetaan, tämä saattoi tapahtua turvallisesti. Miehistä runsas puolet oli motivoituneita osallistumaan turvakotien erityisesti miehille tarkoitettuun auttamistyöhön. Heidän kohdallaan fyysisen väkivallan käyttö väheni selvästi, vaikka ongelmat eivät parisuhteesta kokonaan poistuneetkaan. Miehet kokivat turvakotien hoitoryhmät positiivisena auttamismuotona, koska ryhmässä kaikki jakoivat saman kokemuksen ja väkivallasta oli näin helpompi puhua. Kokeiluprojektin muodossa toteutettu turvakotien selviytymistä tukeva työ osoittautui hyvin toimivaksi ja tuloksekkaaksi erityisesti väkivaltaa parisuhteessaan kokeneiden naisten auttamisessa. Miehille suunnattu erityinen työmuoto toimi hyvin niiden kohdalla, jotka myönsivät ongelmansa ja olivat motivoituneita ottamaan vastaan apua. Valitettavasti osalla miehistä suhtautuminen omaan väkivalltaan oli vähättelevä ja projektiivinen eivät turvakotien tarjoamat auttamisen menetelmät saavuttaneet heitä.

Oksanen, Atte (2006) *Haavautuva minuus: väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa*. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 68. Tampere: Tampere University Press. Diss. Tampereen yliopisto.

Sosiaalipsykologian alaan kuuluvaan artikkeliväitöskirjaan luetut yhdeksän tapaustutkimusta käsittelevät muun muassa maskuliinista hulluutta ja väkivaltaa, teknologisia pelkoja elokuvassa ja rockissa, tosi-tv:tä moraalibrändinä, tatuointeja minuusproblematiikkana, Myyrmannin pommi-iskua minuuden väkivaltaisena virtualisoitumisena ja nuorten ja lasten hyvinvoinnille kohdistuvia riskejä, joita eritellään pohjoismaisen vuonna 2002 kerätyn aineiston valossa. Tutkimuksessa hahmotellaan siirtymää instituutioiden ohjaamista yhteiskunnista kontrolliyhteiskuntiin, joissa instituutioiden kannatteleva tuki on muuttunut entistä epävarmemmaksi, esimerkiksi työ lomittuu vapaa-aikaan ja jaksottuu pätkätöiksi, koulutuksesta on tullut elinikäistä oppimista ja perheen mahdollisuus tukea psyykkistä kasvua on kriisissä. Kyse ei ole niinkään tuen puutteesta kuin tuen epävarmuudesta ja mahdollisesta lyhytaikaisuudesta. Yksilö ei voi nyky maailmassa tietää, ovatko hänen suojaverkkonsa enää paikallaan, jos hän putoaa. Nykyinen sosiokulttuurinen tilanne muistuttaa barokkista spektaakkelia, joka on yritys torjua kulttuurista epätasapainoa ja maskeerata näkymättömiin poliittisia, sosiaalisia ja taloudellisia konflikteja. Yksilö kantaa itse vastuun vääristä valinnoista ilman yhteisön kannattelevaa tukea. Minuus haavautuu, kun omaa itseä ei pystytä sijoittamaan sosiaaliseen maailmaan mielekkäällä tavalla. Tilanne purkautuu sekä julkisena että yksityisenä ongelmien korostamisena.

Piispa, Minna (2004) *Väkivalta ja parisuhde: nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa*. Helsinki: Tilastokeskus.

Yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvassa tutkimuksessa tarkastellaan surveytutkimuksen tuottamaa kuvaa parisuhdeväkivallasta ja sitä, miksi erityisesti nuoret naiset ovat kokeneet parisuhteessaan väkivaltaa muita useammin. Kysymyksiä lähestytään iän, sukupolven ja modernisaation näkökulmista. Tutkimuksen aineistona on vuonna 1997 kerätty 18–64-vuotiaiden naisten kyselyaineisto miesten naiseen kohdistamasta väkivallasta (n=3 500). Tutkimus koostuu neljästä artikkelista ja yhteenvetoartikkelista. Tulosten mukaan nuorten naisten väkivallan kokemukset ovat erilaisia kuin vanhempien naisten kokemukset, heillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa tilanteeseen ja pitkäkestoisen parisuhdeväkivallan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset eivät ole vaikuttaneet heidän käsityksiinsä itsestään, parisuhteesta ja väkivallasta. Surveymenetelmä tavoittaa nuorten naisten pariväkivallan kokemukset paremmin kuin vanhempien naisten kokemukset ja nuoret naiset suhtautuvat eri tavalla väkivallasta puhumiseen ja kertomiseen tutkimuksessa. Tutkimus laajentaa kuvaa naiseen kohdistuvasta väkivallasta ja sen tunnistamisesta sekä tuo mukaan keskusteluun iän ja sukupolven merkityksen väkivallasta kertomisessa.

Raitakari, Suvi (2006) *Neuvottelut ja merkinnät minuuksina. Vuorovaikutuksellisuus ja retorisuus nuorten tukiasumisyksikön palaverissa ja tukisuunnitelmissa*. Acta Universitatis Tamperensis 1183. Tampere: Tampere University Press.

Sosiaalityön alaan kuuluva väitöstutkimus tarkastelee lastensuojelun auttamis- ja kasvatusinstituutiota yksilön säätelämisen, ristiriitaisen tuen ja kontrollin näkökulmasta. Tukiasumisyksikön käytäntöjä hahmotetaan kahden aineiston kautta. Aineistona ovat kymmenen moniammatillisen palaverin nauhoitukset ja toisena aineistona on Yksikössä kirjoitettuja tukisuunnitelmia. Myös keskusteluilla ja kohtaamisilla on oma, joskin toissijainen tehtävä aineistona. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä mitä sosiaalityön kohtaamisissa tapahtuu nuorten ja ammattilaisten välillä jälkihuoltoon sijoittuvassa tukiasumishankkeessa sekä tarkastella työntekijöiden retorisia keinoja, joilla palvelusuunnitelmien tekstit vahvistavat lukijan käsitystä nuoren ongelmista ja yksikön välineistä ratkaista niitä. Sosiaalityössä asiakkuus on neuvottelu- ja suhdekysymys. Instituutiot eivät ole vain tilallisia monumentteja tai organisaatio- ja sääntökaavioiden ilmentymiä vaan paikkoja, joissa osapuolet neuvottelevat sosiaalisista ongelmista ja niiden ratkaisusta. Vuorovaikutus ja retorisuus ovat arkisen kanssakäymisen piirteitä. Mutta ne saavat erityisen merkityksen auttamis- ja kasvatusinstituutioissa. Usein puhe ja kirjoitus ovat ammattilaisen tärkeimpiä työvälineitä. Auttamis- ja kasvatustyössä on usein kyse ongelmallisen tilanteen tai ongelmallisen yksilön muuttamisesta. Ammatillisissa kohtaamisissa pyritään usein muokkaamaan asiakkaan olemisen tapaa. Kohtaamisissa tulee näkyviin se liikkumatila, joka nyky-yhteiskunnassa jää sosiaalityöntekijälle ja asiakkaalle. Sosiaalityössä kyse ei ole ammattilaisen ja asiakkaan yksilösuorituksista. Ammatillainen ja asiakas joutuvat neuvottelemaan paitsi toistensa myös institutionaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen odotusten kanssa. Sekä asiakas että työntekijä ovat kontrollisuhteiden alaisia. Molemmilta odotetaan hyvää tulosta ja itsekontrollia

Rastas, Anna (2007) Rasismi lasten ja nuorten arjessa: transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere: Tampere University Press. (Nuorisotutkimusverkoston / Nuorisotutkimusseuran julkaisu; 78) Huomautus: Väitöskirjan artikkelit julkaistu erillisenä teoksena. Diss. Tampereen yliopisto.

Sosiaaliantropologian alaan kuuluva väitöstutkimus käsittelee rasismia Suomessa, erityisesti lasten ja nuorten arjessa. Tutkimuksen päätulos on etnografinen kuvaus rasismien erilaisista ilmenemismuodoista. Tarkastelu ajoittuu pääasiassa 1990–2000-luvuille, aikaan jolloin suomalaisesta yhteiskunnasta on alettu puhua monikulttuuristuvana yhteiskuntana. Keskeisintä aineistoa tutkimuksessa ovat lasten ja nuorten (n=23) sekä vanhempien (n=26) haastattelut, kohdejoukkoon kuuluvien ihmisten kanssa käydyt keskustelut sekä havainnot erilaisissa lasten ja nuorten toimintaympäristöissä. Sillä lasten ja nuorten joukolla, jota tutkimus kuvaa, on siteitä yhteensä kymmeneen eri maihin Suomen ulkopuolelle. Tutkimuksessa analysoidaan rasismien kokemuksia ja niiden jäsentämistä myös suhteessa informanttien ikään ja sukupuoleen. Työ valottaa sitä, miten ahtaat suomalaisuuden määritelmät sekä ympäristön tavat suhtautua muihin kansoihin ja kulttuureihin rakentavat joidenkin erilaisuutta. Avoimen rasismien - kiusaamisen, syrjinnän ja jopa väkivallan lisäksi rasismilla on lasten ja nuorten arjessa muitakin ilmenemismuotoja ja seurauksia. Lasten ja nuorten identiteettien rakentamisprosesseissa vaikuttavat paitsi henkilökohtaiset rasismien kokemukset myös tieto ympäröivässä kulttuurissa vaikuttavasta rasismista. Tutkimus paneutuu myös lasten ja nuorten mahdollisuuksiin käsitellä erilaisuuden ja rasismien kokemuksiaan, joista aikuiset, niin vanhemmat kuin esimerkiksi opettajat, ovat usein hyvin tietämättömiä. Aikuiset eivät myöskään aina osaa auttaa ja tukea rasismia kohdanneita lapsia. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevat tavat puhua rasismista eivät nekään kannusta omista rasismien kokemuksista puhumiseen. Lasten mahdollisuudet vastustaa itseensä kohdistuvaa rasismia, kohtasivatpa he sitä sitten muiden lasten tai aikuisten taholta, näyttäytyvät tutkimukseni valossa hyvin vähäisiltä.

Rautio, Paula (2004) "Kyllä se varmaan silleen välittää...": kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. Lapsi- ja nuorisososiaaliryöön ammatillinen lisensiaattiryö: Lapin yliopisto. Julkaisusarja / Pelastakaa lapset; numero 2. Helsinki: Pelastakaa lapset.

Tutkimus liittyy Pelastakaa lasten Sopiva sijaiskoti lapselle -projektiin (1999–2002). Tavoitteena on kehittää kiintymyssuhdehaastatteluun perustuvaa menetelmää sijaishuollossa olevien lasten haastatteluun, jotta voitaisiin selvittää lasten kertomuksen kautta millaisina he kokevat omat voimavaransa ja vahvuutensa sekä voivatko he turvautua ja luottaa heitä hoitaviin aikuisiin.

Saarnio, Tuula (2003) Meillä menee lujaa: tutkimus nuorista rikoksenteijöistä yhdessä helsinkiläisessä lähiössä. Lisensiaattiryö, Sosiaalipolitiikka. Helsinki: Helsingin yliopisto. (Mikrokorrti 5368)

Tutkimuksen taustalla on vuonna 1992 paljastunut laaja noin 2 vuotta kestänyt nuorten tekemä rikossarja, jossa syytteitä nostettiin 631 yhteensä 135 nuorelle. Oikeuden käyntejä oli yhteensä 12 vuosien 1993–1994. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää ja selvittää nuorten kokemuksia yhdestä elämänvaiheestaan liittyen rikollisiin tekoihin. Tutkimuksen aineisto koostuu 12 16–19-vuotiaan nuoren haastatteluista, poliisin esitutkintapöytäkirjoista, henkilötutkinnoista, havaintopäiväkirjasta, perustietolomak-

keesta sekä sosiaaliviraston asiakirjoista. Tutkimuksen päällimmäisiksi nuorten kertojien rikollisiin tekoihin liittyviksi kokemuksiksi nostetaan rikoksiin liittyvät onnistumisen kokemukset, katumuksen tunteen puute ja nuorten näköalattomuus tulevaisuuden suhteen.

Saurama, Erja (2002) Vastoin vanhempien tahtoa. Tutkimuksia/ Helsingin kaupungin tietokeskus, 2002:7) Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Sosiaalityön alaan kuuluva väitöstutkimus kuvaa helsinkiläistä lastensuojelun maailmaa 1950-luvulta 1970-luvun lopulle saakka. Tutkimus kuvaa kipupisteitä lasten, vanhempien ja lastensuojelijoiden kiistakolmiossa. Aineistona ovat vastentahtoisia huostaanotto päätöksiä koskevat tekstit. Huostaanottoihin kulminoituu vaikea eettinen ongelma: vanhempien kasvatusoikeuden kumoaminen ja perheen koskemattomuuden loukkaaminen. Tutkimuksen tuloksena esitetään historiallinen linja, jossa pakkohuostaanotto antoi jatkuvasti tilaa muille lastensuojelun käytännöille. Sen mahdollisti laajeneva hyvinvointivaltio palvelujärjestelmineen. 1960-luvun kuluessa lastensuojelun diskursiivinen muodostuma, johon sisältyi niin sosiaalityön omia kuin psykiatrian ja juridiikan diskursseja, murtui näiltä kaikilta kolmelta osaltaan. Lastensuojelun omaksuma julkis- ja huolto-oikeudellinen diskurssi joutui antamaan tilaa yksityis- ja perheoikeudellisille käsitteille ja strategioille. Viitteellisestä sitoutumisesta kovaan psykiatriaan siirryttiin pehmeämpään terapeuttiliseen ja psykososiaaliseen otteeseen. Kehitys ei ollut kuitenkaan täysin lastensuojelijoiden hallinnassa, vaan vaihetta luonnehti anomalia, ei oikein tiedetty mitä pitäisi tehdä. Se ontologinen totuus ja epistemologinen varmuus, jotka olivat perustuneet rationaaliseen ja objektiiviseen tietoihanteeseen, olivat kärsineet haaksirikon. 1960-luvun murros oli ennen kaikkea lastensuojelun totuusjärjestelmän ja käytäntöjä koskevan maailmankuvan murrosta.

Sinko, Päivi (2004) Laki ja lastensuojelu: juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen lisensiaatintyö. Helsingin yliopisto.

Tutkimuksessa pyritään selittämään mistä lastensuojelun juridisoitumisessa on kyse ja pohditaan sitä mitä seurauksia juridisoitumisella ja tätä kautta lastensuojelun sosiaalityön ammatillisuuden uudelleen määrittämisellä on lastensuojelun arjen työkäytännöille. Tutkimuksen aineistona ovat erilaisten sekä suomalaiset että erityisesti englantilaiset keskustelut.

Silvennoinen, Heikki (2002) Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudamus. Diss. Turun yliopisto

Koulutussosiologian alaan kuuluvassa väitöskirjassa paneudutaan hallinnon näkökulmasta koulutuksen rooliin niin huono-osaisuuden syntymekanismeissa kuin sen hallinnassa. Tutkimus pyrkii tekemään näkyviksi marginalisaation mekanismit: Miten nuoret valikoituvat ammattitaidottomiksi ja työttömiksi? Mikä on koulutuksen rooli marginalisaatiossa? Millaisin koulutuksellisin keinoin valtiovalta on viime vuosikymmenten aikana puuttanut syrjäytymiseen työmarkkinoilla? Miten kouluttamattomat itse näkevät koulutuksen merkityksen asemansa mahdollisena kohentajana? Puhuttaasti työvoimapolitiittisin perustein järjestetyllä koulutuksella (mukaan lukien työvoimakoulutus, oppisopimukset, peruskoulun kymppiluokat, väliaikainen ammatillinen koulutus, ”Relander-koulutus” ja työttömien koulutusvakuutus) on saatu 1960-luvun

lopulta 2000-luvun alkuun hallittua noin puolentoista miljoonan työllisyysongelmien kanssa kamppailevan kansalaisen elämää. Koulutuksen lisääntyvän työvoimapolitiittisen käytön seurauksena ajatus työn puutteesta on muuntunut ajatukseksi yksilön puutteista. Vähitellen on opittu pitämään itsestään selvänä, että ”puutteellisin valmiuksin” varustautunut työtön tarvitsee koulutusta kyetäkseen paremmin kilpailemaan muiden kanssa tarjolla olevista työpaikoista. Kun epävarmuudesta on tullut pysyvä tila, kansalaiset joutuvat jatkuvasti puntaroimaan henkilökohtaisia puutteitaan ja epäilemään kelvottomuuttaan. 2000-luvun alussa olemme entistä selvemmin ”epävarmuuden poliittisessa taloudessa”, joka tukeutuu viime kädessä ”epävarmuuteen perustuvaan hallintaan”.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) "Hirveesti tekijänsä näköistä". Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab. Diss. Tampereen yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa väitöskirjassa rakennetaan kuvaa koulukuraattorityön kehityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimus pohjautuu kahteen empiiriseen aineistoon, kahdeksan koulukuraattorityön kehittäjän haastattelut, joiden pohjalta on rakennettu kuva koulukuraattorityön historiasta ja 107 koulukuraattorin kyselyaineiston pohjalta on rakennettu kuva nykyisestä koulukuraattorin työstä. Tutkimus antaa ensimmäisen, yleistettävän kokonaiskuvan koulukuraattorin työstä suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulukuraattorin työ on syntynyt 1960-luvulla kasvatusneuvolatyön rinnalle avuksi lasten ja nuorten häiriökäyttäytymiseen. Tämän päivän kuraattorit kokevat itsensä ennen kaikkea sosiaalityöntekijöiksi mutta myös vahvasti kasvattajiksi. Koulukuraattoreilla voidaan nähdä olevan myös kaksoisfunktion. Heidän pitää olla lojaaleja koululaitokselle mutta myös asiakkaille - oppilaille ja heidän perheilleen. Kuraattorit kokevat itsensä jonkinlaisiksi välittäjäasiantuntijoiksi. Kuraattorin työssä on puheissa painotettu ennaltaehkäisevää työtä, mutta tehty pääasiassa oppilaskohtaista ja korjaavaa työtä. Kuraattorityö on ollut aina tekijänsä ja paikkakunnan näköistä. Työtä luonnehtii autonominen ammatillisuus ja uusi asiantuntijuus. Tutkimuksessa esitetään monia sekä resursseihin että käytäntöjen kehittämiseen liittyviä ehdotuksia.

Sulavuori, Maarit (2006) Kehittämistyöllä pallo haltuun: kehittämisprojektin avulla ideoita lastensuojeluun ja voimavaroja työssä jaksamiseen. Ammatillinen lisensiaatin-tutkinto. Lisensiaatintyö: Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa lisensiaatti tutkimuksessa analysoidaan erityisesti kehittämistyötä. Tutkimus rakentuu osin tapaustutkimuksen tyypillisesti yhden Vantaan alueella sijaitsevan sosiaaliaseman työyhteisöön. lastensuojelutyön menetelmäkehittämiseen ja siihen liittyvän prosessinarviointiin, jossa arvioidaan kuinka sosiaalityöntekijät ottivat uuden työmenetelmän (”Turvaa arkeen”) vastaan ja miten se juurtui käyttöön ja mitä merkitystä menetelmän käyttöönoton prosessilla oli työntekijöiden jaksamiseen. Aineistona arvioinnissa käytetään 15 sosiaalityöntekijän, 2 johtavan sosiaalityöntekijän ja kehittäjä/konsultin teemahaastatteluja. Tutkimuksen materiaalina käytetään myös asiakastapaamisista asiakastietojärjestelmään kirjattuja muistiinpanoja, suunnitelmia sekä Turvaa arkeen -lomakkeita, jotka työntekijät ovat yhdessä asiakkaiden kanssa täyttäneet. Projektin aikana kuuden lastensuojeluperheen kohdalla prosessi menetelmän käytöstä päättyi ja sitä arvioitiin. Arviointitutkimuksen käsitteistöä hyödynnetään käytäntöyhteyden kiinnittyvän kehittämisprosessin analysoinnissa, jossa käytetään menetelmänä prosessiarviointia.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat: suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura; 28. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2002. Diss. Helsingin yliopisto.

Väitöskirjatutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajia koskevia käsitystapoja 1990-luvun lopun suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjassa kuvataan ryhmään kuulumisen ja erottumisen jännitettä etenkin, kun kyseessä ovat nuorten suhteet maahanmuuttajiin ja suomalaisuuteen. Aihetta lähestytään myös laajemmasta yhteiskunnallisesta näkökulmasta, kunnallisten maahanmuuttajien kotouttamisohjelmien kautta. Tutkimuksessa valotetaan suvaitsevaisuuden ja rasismien erityispiirteitä Suomessa. Ne asetetaan vuoropuheluun ja esitetään, kuinka niin rasistiset kuin suvaitsevaisetkin käsitystavat voivat noudattaa samankaltaisia todellisuuden jäsentämisen tapoja: jakoja meihin ja muihin, erilaisin ja samanlaisiin, ulkopuolisiin ja sisällä olijoihin.

Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Julkaisuja. Nuorisotutkimusseura; 26. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Diss. Joensuun yliopisto.

Yhteiskuntapolitiikan väitöskirjassa pyritään nuorten henkilökohtaisia verkostoja tutkimalla täsmennetään kuvaa siitä, miten nuorten sosiaalinen kiinnittyminen tapahtuu palkkatyön reunalla. Tutkimuksen kohteena on joukko 18–27-vuotiaita nuoria, jotka asuivat tutkimushetkellä Pohjois-Karjalassa. Empiirinen aineisto on kerätty käyttämällä postikysely- ja teemahaastattelumenetelmiä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että jääminen tai jättäytyminen palkkatyön marginaaliin ei läheskään aina merkitse nuorelle sosiaalista syrjäytymistä. Useimmat tutkimuksen nuoret olivat kiinnittyneet sosiaalisiin verkostoihin, joihin kuului perheenjäseniä, sukulaisia, ystäviä, kavereita ja hyvinvointivaltion viranomaisia. Verkostot olivat nuorille tärkeä sosiaalisen ja taloudellisen tuen lähde. Ne toimivat myös luottamuksen, solidaarisuuden ja kumppanuuden perustana nuorten elämässä. Sosiaalisten verkostojen merkitys marginaalissa elävien nuorten selviytymisessä on väitöskirjan tulosten valossa kahtalainen. Yhtäältä verkostot tukevat nuorta marginaalin kiperistä elämäntilanteista selviytymisessä, koska ne avaavat pääsyn moniin keskeisiin arjen resursseihin. Toisaalta kiinnittyminen marginaalin tiiviisiin verkostoihin voi kuitenkin merkitä sitä, että nuori kokee itsensä syrjäytyneeksi niin kutsutusta normaaliyhteiskunnasta. Marginaaliasema voi olla nuorelle kuilu, jota pitkin pudotaan valtavirran ulkopuolelle, syrjäytyneeksi. Samalla se voi kuitenkin olla myös kynnyksen osallisuuteen sekä marginaalissa että valtavirrassa.

Virokannas, Elina (2004) Normaalin rajan molemmilla puolilla: tutkimus huumehoitoyksikön nuorten identiteettien rakentumisesta. Helsinki: Stakes. Diss. Helsingin yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluva tutkimus käsittelee lasten ja nuorten huumehoitoyksikössä hoidettavana olevien nuorten jäsenyyksiä elämästään ja päihteidenkäytöstään. Tarkemman tarkastelun kohteena on, millaisia merkityksiä huumeiden käyttö nuorten puheessa saa, ja minkälaisia identiteettejä muodostuu niin nuorille itselleen kuin heidän kertomuksissaan esiintyville muille toimijoille. Tutkimukseen osallistui 17 nuorta, joita tutkija haastatteli hoitoyksikössä kahden kesken. Nuorten rakentamien erilaisen minäkuvien ääripäinä tutkimuksessa käsitellään poikkeavasta elämäntavastaan tietoisien kertojan asemaa, ja sen vastaparina raitistumisen jo aloittaneen, tavanomaista elämäntapaa tavoittelevan nuoren asemaa. Toisena ulottuvuutena tarkastellaan nuor-

ten käsityksiä mahdollisuuksistaan vaikuttaa elämäänsä: Yhtäältä nuoret määrittelivät toimintansa ja elämässään tapahtuneet asiat alisteisiksi esimerkiksi viranomaisten päätöksille tai huumetestien tuloksille. Toisaalta he korostivat oman aktiivisuuden merkitystä omaa elämäänsä koskevien päätösten teossa. Ylipäätään nuoret näyttäytyivät kertomuksissaan enimmäkseen yksinäisiltä toimijoilta.. Nuoret liikkuvat kertomuksissaan rajojen välillä ja yli pysähtymättä tai identifioimatta itseään pysyvästi mihinkään kohtaan.

Vornanen, Riitta (2000) Turvallisuus elämän kysymyksenä: 13–17-vuotiaiden nuorten turvallisuus ja turvattomuuden aiheet. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Sosiaalityön väitöskirja tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten turvallisuutta ja verrattiin nuorten ja aikuisten turvattomuuden aiheita. Kyselytutkimukseen osallistui 922 13–17-vuotiaasta nuorta. Tutkimus kuuluu osana Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen turvattomuustutkimus -projektiin, jonka aikuisaineistoa käytettiin vertailuaineistona. Tutkimustulosten mukaan nuorten turvallisuutta edistävät vanhempien sallivuus, perheen kiinteys, avunsaanti ja keskustelut äidin tai isän kanssa. Turvallisuutta heikentävät perhe- ja kouluvaikeudet, vaikeudet suoriutua koulussa, kokemus kykyjen ja voimien riittämättömydestä sekä yksinäisyys koulu yhteisössä. Perhevaikeuksia olivat vakavat ristiriidat, pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet, läheisen liiallinen päihitteiden käyttö tai kokemus heikentyneestä huolenpidosta. Perhevaikeuksia kokeneet nuoret arvioivat terveydentilansa heikommaksi ja ilmaisevat psykosomaattisia oireita kuten masentuneisuutta ja ahdistusta. Perhevaikeuksia kokeneet nuoret viihtyvät heikommin koulussa ja ovat tyytymättömpiä koulusuorituksiinsa. Nämä nuoret arvioivat avun hakemisen nuorten kanssa työskenteleviltä vaikeaksi, silloin kun heillä on huolia, pelkoja tai paha olo ja epäilivät myös ammattilaisten kykyä ymmärtää nuorten elämää ja omia asioita. Turvallisuudessa on paljolti kyse ihmissuhteiden turvallisuudesta. Tutkimuksen perusteella esitetään monia aikuiskeskeisiin käytäntöihin liittyviä kehittämisen mahdollisuuksia.

Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot: tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Acta Universitatis Lapponiensis; 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Diss. Lapin yliopisto.

Sosiaalityön alaan kuuluvassa tutkimuksessa analysoidaan nuorten naisten huumeiden käyttöä moniulotteisena psykososiaalisena sekä sukupuoli- ja kulttuurisidonnaisena ilmiönä. Tutkimus pohjautuu viidentoista 17–27-vuotiaan huumeita käyttäneen nuoren naisen haastatteluun. Kaikki tutkimuksen naiset ovat olleet huumeiden käytön vuoksi joko avo- tai laitostuntoutuksessa tai molemmissa. Huumeisiin kiinnijääminen aiheuttaa naisille irrallisuutta itsestä, läheisistä ihmissuhteista, omasta sukupuolesta ja valtakulttuurista. Irrallisuus konkretisoituu naisten elämässä fyysisinä, henkisinä ja sosiaalisina ongelmina. Huumeekuviot ovat varsin miesvaltaisia, vain noin viidennes käyttäjistä on naisia. Myös avo- ja laitostuntoutuksessa olevien naisten osuus on pienempi kuin miesten: uusista asiakkaista heitä on noin kolmannes. Huumeisiin kiinnijääminen merkitseekin naisille usein elämistä huumeita käyttävien miesten joukossa, toisinaan myös miesten ehdoilla. Huume kuvioissa tapahtunut ruumiillinen väkivalta tai hyväksikäyttö aiheuttaa häpeää ja siirtyy osaksi naisten sukupuoli-identiteettiä. Huumeiden käytöstä irtautuminen edellyttää naisilta käytön aiheuttamien syyllisyyden, häpeän, leimautumisen, ulkopuolisuuden, toiseuden ja erilaisuuden tunteiden

läpikäymistä. Yhteiskunnan taholta se edellyttää paheksunnasta ja tuomitsemisesta luopumista sekä halua ja tahtoa kiinnittää nuoret takaisin yhteiskuntaan. Irtautumisen yhteydessä nousevat pintaan myös lapsuusajan traumaattiset kokemukset ja huume-kuvioissa tapahtuneet ikävät asiat, kuten kavereiden kuolemat tai väkivallan kokemukset. Naiset tarvitsevatkin runsaasti psykososiaalista tukea, aikaa ja tilaa, jotta menneet väkivallan ja alistamisen kokemukset on mahdollista käydä lävitse ja hyväksyä ne osaksi omaa menneisyyttä.

Terveystieteet (kansanterveystiede, hoitotiede, psykiatria, psykologia, lasten lääketiede) (n=20)

Eirola, Raija (2003) Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet: perheohjauksen arviointi. Hoitotieteen lisensiaattityö. Kuopion yliopiston julkaisuja. E. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hoitotieteen alaan kuukuvassa tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena on, että perheitälanteissa kuvatun videomateriaalin avulla voidaan tukea vanhempien vastuunottoa perheen arjesta, selvittää heidän elämänhallintaan liittyviä valmiuksiaan ja auttaa perheitä tunnistamaan muutoksen tarvettaan. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta näyttöön perustuvaa tietoa perheiden terveyden edistämiseen. Tutkimuksen aineisto liittyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperhe-projektiin vuosina 1997–2001.

Heikkilä, Jyrki (2005) Family functioning and personality profile in first-episode severe mental disorder. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja D, Medica - Odontologica; osa 655. Turku: Turun yliopisto. Diss. Turun yliopisto.

Psykiatrian alaan kuuluvassa väitöskirjassa tutkitaan perheen ilmapiirin vaikutusta vaikeiden mielenterveyden häiriöiden kulkuun. Mikäli lähiomaiset osoittavat potilasta kohtaan runsaasti kriittisyyttä tai tunnetason kietoutuneisuutta, uusiutuvat potilaiden oireet useammin. Väitöskirjassa todettiin, että kriittisyys ei liittynyt potilaan diagnoosiin tai oireiden voimakkuuteen, mutta yllättäen se liittyi potilaan hyvään kognitiiviseen suorituskyykyyn. Tämä todennäköisesti johtuu omaisten liiallisista odotuksista potilasta kohtaan, kun kognitiivinen toimintakyky on ollut hyvä. Potilaan ja hänen vanhempiensa suhteessa ilmeni usein tunnetason kietoutuneisuutta, mikä näytti perheen vuorovaikutuksen havainnoinnissa liittyvän vaikeuteen tukea potilaan autonomiaa. Väitöstutkimuksen toinen keskeinen tulos oli, että ensi kertaa hoidon piiriin tulleiden potilaiden psykoanalyttisesti määritellyt persoonallisuuspiirteet eivät eronneet eri diagnooseissa. Tulokset vahvistavat käsitystä, että perheen ilmapiiri ei ole vain seurausta potilaan häiriön vaikeudesta, vaan ilmapiirillä on itsenäistä vaikutusta häiriön kulkuun. Tutkimuksen perusteella esitetään hoitokäytäntöihin liittyviä erityisesti perheen merkitystä korostavia lähestymistapoja.

Hukkanen, Raija (2002) Psychosocial problems of children placed in children's homes. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja D, Medica - Odontologica, Turku: Turun yliopisto.

Psykiatrian alaan kuuluva väitöskirjatutkimus koostuu kuudesta erillisartikkelista, joissa turkulaisiin lastenkoteihin 1993–1999 aikana sijoitettujen lasten psykososiaalisia ongelmia ja niiden esiintyvyyttä kartoitetaan tilastollisesti kansainvälisesti käytet-

tyjä standardoituja kysymyslistojen avulla. Lasten psyko-sosiaaliset ongelmat olivat lisääntyneet tutkimusaikana. Merkittävin lasten psykososiaaliseen hyvin tai pahoinvointiin liittyvä tekijä olivat lapsen elämän kokemukset ennen lastenkotiin tuloa ja myös suhteet vanhempiin lastenkodissa ollessa. Eniten psykososiaalista oireilua oli lapsilla, jotka olivat menettäneet yhteyden vanhempiinsa. Seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuminen oli suurin riskitekijä psykososiaalisen oireilun suhteen. Tutkimuksessa tehdään ehdotuksia sekä lastenkotien että terveydenhuollon palvelujen kehittämiseen ja resurssointiin.

Hurtig, Tuula (2007) Adolescent ADHD and family environment: an epidemiological and clinical study of ADHD in the Northern Finland 1986 Birth Cohort. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica; 919 Oulu: Oulun yliopisto.

Lasten lääketieteen alaan kuukuvassa väitöskirjassa on tavoitteena ensiksi selvittää suomalaisten nuorten tarkkaavuuden ja käyttäytymisen ongelmia suhteessa nuoren perherakenteeseen ja toiseksi tutkia näiden nuorten psykososiaalista hyvinvointia. Kolmantena tavoitteena oli tutkia ADHD:n (tarkkaavuushäiriö) psykiatrisia liitännäissairauksia suhteessa perheympäristöön. Neljäntenä tutkia ADHD:n pysyvyyttä lapsuudesta nuoruuteen. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa Pohjois-Suomen vuoden 1986 syntymäkohorttiin kuuluvat 15-vuotiaat nuoret (N = 9 432), ja heidän vanhempansa täyttivät kyselylomakkeet. Kysymykset koskivat nuoren tarkkaavuuden ja käyttäytymisen ongelmia, perheympäristöä ja nuoren elämäntilannetta. Toisessa vaiheessa tutkittiin 457 16–18-vuotiasta kohorttiin kuuluvaa nuorta. Nuoret arvioitiin käyttäen puolistrukturoitua kliinistä haastattelua. Tytöt raportoivat poikia useammin tarkkaavuuden ja käyttäytymisen ongelmista, kun taas vanhemmat raportoivat tarkkaavuuden ongelmia olevan useammin pojilla kuin tytöillä. Perhetaustaltaan muu kuin ydinperhe oli yhteydessä tarkkaavuuden ja käyttäytymisen ongelmiin sekä tytöillä että pojilla. Psykososiaaliset ongelmat kasaantuivat niillä nuorilla, joilla oli paljon ADHD-oireita. ADHD-diagnoosi pysyi nuoruuteen noin kahdella kolmasosalla niistä, joilla se oli lapsuudessa. Tutkimuksen pohjalta esitetään käytäntöjen kehittämistä perusterveydenhuoltoon ja erityisesti perheinterventioiden kehittämistä.

Kemppainen, Liisa (2001) Family predictors of severe mental disorders and criminality in the Northern Finland 1966 Birth Cohort.. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica, 649. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto.

Psykiatrian alaan kuuluvassa väitöskirjatyössä tutkittiin lapsuuden perheen vaikutusta aikuisiän mielenterveys-häiriöihin ja rikollisuuteen. Tutkimusaineisto muodostui vuonna 1966 Pohjois-Suomessa syntyneistä henkilöistä, joita oli yli 11 000. Tutkittavia on seurattu raskausajasta lähtien 32-vuotiaaksi kyselyin ja rekisteritietojen avulla. Tämän tutkimuksen mukaan vähintään kuusi lasta synnyttäneiden äitien lapsilla oli merkittävästi enemmän psykiatrisia sairaalahoitoja masennuksen tai psykoosin takia kuin pienempien perheiden lapsilla. Tutkimuksessa todettiin myös, että esikoispojat sairastuivat herkemmin skitsofreniaan kuin muut miespuoliset sisarusukset. Kuopuspojilla sen sijaan oli vähemmän skitsofreniaa kuin muilla veljillä. Tytöillä sisarusasema ei näyttänyt lisäävän skitsofreniaa. Tutkimustulokset osoittivat, että ne pojat, jotka olivat ainoita lapsia perheissään, syyllistyivät muita poikia enemmän väkivaltarikoksiin. Merkittävin tyttöjen aikuisiän rikollisuutta ennustava tekijä oli isän puuttuminen perheestä. Toisaalta jos isä oli läsnä perheessä tytön lapsuusaikana, todettiin äidin raskauden aikaisen tupakoinnin lisäävän tytön rikollisuusriskiä. Tutkimuksessa tehdään ehdotuksia perheiden sosiaalisen ja terveydenhoidollisen tuen lisäämiseen sekä lapsuusiän riskitekijöiden tunnistamiseen.

Korhonen, Anne (2003) Vauvaperhetyö keskosten äitien tukena [Elektroninen aineisto]: tuen sisällölliset piirteet, kustannukset ja vaikutukset keskosten ensimmäisen elinvuoden hoitokustannuksiin. Oulu: Oulun yliopiston kirjasto.

Hoitotieteen alaan kuuluva väitöstutkimus on retrospektiivinen arviointitutkimus, jossa vauvaperhetyötä saaneita keskosäitejä ja heidän kokemaansa tukea verrataan tavanomaista keskoshoitoa saaneisiin. Äitien kokemusten mukaan keskosen äitiys oli erilaista äitiyttä, jota määrittivät keskosten hoidon asettamat vaatimukset ja äitien emotionit. Vauvaperhetyön keskeinen sisältö muodostui tilannekohtaisen, keskosten hoitoon sovelletun erityistiedon antamisesta sekä perhetyöntekijän saavutettavuudesta. Vauvaperhetyön tuottaminen maksoi sairaalle keskimäärin 970 euroa lasta kohden. Vauvaperhetyöhön osallistuneiden interventioryhmän keskosten uusien hoitojaksojen ja perusterveydenhuollon kustannukset olivat verrokkien kustannuksia matalammat.

Laitinen, Arja (2006) Voitko tietää miltä minusta tuntuu: läheisen kuolemaan, lemmikkieläimiin, vanhempien työttömyyteen ja koulukiusaamiseen liittyvät nuorten kokemukset. Kuopio: Kuopion yliopisto. Lisensiaattityö: Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, Kansanterveystieteen ja kliinisen ravitsemustieteen laitos.

Tutkimus on osa kahdesta seurantatutkimuksesta (aineisto 1 ja 2). Aineisto 1 on osa ”Lapsesta aikuiseksi – nuorten kehitys, terveys ja elämäntilanne” -tutkimuksesta. Tutkimuksen kohteena olivat erään maalaiskunnan kaikki vuosina 1981 ja 1982 syntyneet nuoret. He osallistuivat tutkimukseen ollessaan 12- ja 15-vuotiaita. Aineisto 2 on puolestaan osa ”Kouluyhteisö nuoren kasvun ja kehityksen tukijana – kouluyhteisöllisyyden kehittämiskokeilu 1995–1998” -projektia. Kohderyhmänä olivat kahden kaupunkikoulun vuonna 1981 syntyneet oppilaat 14-vuotiaina ja 16-vuotiaina. Tutkimuksessa käytettiin rinnan kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusotetta. Aineistoja kerättiin ainekirjoitusmenetelmällä sekä kyselylomakkeilla. Kyselyihin vastasivat sekä lasten äidit että opettajat ja myös lapset itse. Tulokset osoittavat miten tärkeää on kysyä nuorelta itseltään heidän kokemuksistaan ja niiden merkityksestä. Lisäksi tutkimuksemme vahvistaa usean informoijan käytön tarpeellisuutta. Eri arvioijat toimivat nuorten kanssa eri ympäristöissä ja erilaisissa rooleissa, ja siksi on tärkeää kehittää yhteistyötä niin, että havaitaan ajoissa ”heikkokin signaali” mahdollisesta tuen tarpeesta nuoren elämässä.

Leinonen, Jenni (2004) Families in struggle: child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s: the importance of parenting. Stakes; 143. Helsinki: Stakes.

Lapsi- ja perhepsykologian alaan kuuluvassa tutkimuksessa tutkittiin yhteiskunnan tason muutosten heijastumisesta aikuisten maailmaan ja sitä kautta lasten psyykkiseen hyvinvointiin lama-ajan Suomessa sekä perheen sisäisiä välittymisprosesseja ja vanhemmuuden laatua. Tutkimuksen aineisto on kerätty osana vuonna 1989 aloitettua lasten mielenterveyttä kartoittavaa pitkittäistutkimusta, jolloin otettiin 1320 lapsen väestöotos 1981-syntyneistä lapsista (lastenpsykiatrian professori Fredrik Almqvist, Lasten ja nuorten sairaala, HUS). Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin alkuvuodesta 1994 lasten ollessa 12-vuotiaita. Tällöin tavoitettiin 1 149 otokseen valittua lasta, 843 äitiä ja 573 isää, jotka vastasivat kyselylomakkeisiin. Keskeisinä tutkimusmenetelminä käytettiin aikuisten mielenterveyden (mm. masennus, ahdistus, sosi-

aallinen toimintakyky), parisuhteen (vihamielinen, tukea antava), vanhemmuuden laadun (ohjaava, rankaiseva, etäinen) ja lasten mielenterveyden (masennus, eksternalisoivat ja internalisoivat oireet) mittareita. Lisäksi tietoa kerättiin vanhempien talous- ja työllisyystilanteista, kulutustapojen muutoksista ja lasten koulusuoriutumisesta, ystävyys-suhteista ja nautinta-aineiden käytöstä. Lasten hyvinvoinnin ja mielenterveyden todettiin olevan haavoittuvaisia yhteiskunnan muutosten ja taloudellisen romahduksen keskellä myös Suomen kaltaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa, mikäli muutokset näkyvät aikuisten mielenterveydessä ja perheiden ihmissuhteissa. Tulokset osoittavat, että vanhemmuuden laatu ei ole vakiona pysyvä vanhempien ominaisuus tai taito, vaan se on pitkälle riippuvainen perheen tilanteesta ja vanhempien voimavaroista. Vanhempien tapaa olla lastensa kanssa vuorovaikutuksessa väritti taloudelliset ja työelämän realiteetit, vanhempien ja lasten mielenterveys sekä sosiaalinen tuki. Lisäksi tutkimus antoi uutta epidemiologista tietoa mm. lasten ja heidän vanhempiensa mielenterveydestä, perheistä ja sosiaalisista suhteista. Tulosten pohjalta esitetään niiden huomioimista monen tasoisessa päätöksenteossa ja palvelujen kehittämisessä.

Lepistö, Tuula (2001) Pienryhmätoiminnot apuna luokan kiusaamistilanteiden selvityksessä. Tampere. Lisensiaatintyö: Tampereen yliopisto, psykologian laitos, psykologia, erikoispsykologin koulutus, kehitys- ja kasvatopsykologia.

Lindfors, Bodil (2002) A question of balance: conflict and aggression in close relationships. Åbo: Åbo Akademi. (humanistinen tiedekunta: psykologia)

Psykologian alaan kuuluvassa artikkeliväitöskirjassa tutkittiin sukupuolen, persoonallisuuden, varhaiskokemusten, ihmissuhteiden ja alkoholinkäytön vaikutusta heteroseksuaalisten pariin sisäisessä kommunikaatiossa ilmeneviin konflikteihin ja aggressioihin laboratorio-olosuhteissa. Tutkimuksen tarkoituksena on hahmottaa moniulotteista tasapainoteoriaa, joka huomioisi läheisissä suhteissa vaikuttavina tekijöinä intimitietin, kontrollin sekä molemminpuolisen riippuvuuden. Tutkimuksessa korostetaan konfliktinratkaisustrategioiden sukupuolittain siirtymistä ja alkoholin vaikutusta konfliktialttiutta lisäävänä.

Mattila, Ville (2005) Injuries and their risk factors in Finnish adolescents. Tampere: Tampere University Press.

Kansanterveystieteen alaan kuuluva väitöskirja tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisnuorille tapahtuneiden tapaturmien ja väkivallan aiheuttamien vammojen yleisyyttä, vakavuutta sekä riskitekijöitä. Tutkimus perustui kuolinsyyrekisteri aineistoon, nuorten terveystapatutkimusaineistoon ja pitkittäistutkimusaineistoon. Tapaturmisen ja väkivaltaisen kuoleman ilmaantuvuus vuodesta 1971 vuoteen 2001 oli muuttunut niin, että poikien tapaturmakuolemat vähenivät 30-vuoden aikana 81 % ja tyttöjen 86 % kun taas väkivaltaisten kuolemien ilmaantuvuus ei muuttunut tutkimusajankäytön aikana. Pojat raportoivat merkitsevästi enemmän tapaturmia kuin tytöt, kun taas tytöt ilmoittivat poikia useammin väkivallan aiheuttamia vammoja. Tapaturmien ja väkivallan aiheuttamien vammojen riskitekijät ovat samankaltaisia. Sosioekonomisista taustatekijöistä suomalaisnuorilla vain perherakenne ja maantieteellinen alue selittävät tapaturmia ja väkivallan aiheuttamia vammoja. Keskimääräistä huonompi terveydentila ja negatiiviset terveystottumukset ovat sosioekonomista taustaa merkittävämpiä tapaturmien ja väkivallan aiheuttamien vammojen riskitekijöitä suomalaisnuorilla. Yksittäisistä terveystottumuksista aktiivinen liikunta urheiluseurassa on tapaturmien vahvin riskitekijä.

Pasanen, Timo (2001) Lastenkodin asiakaskunta: psykiatrinen tutkimus lastenkehityksen kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. Lisensiaatintyö. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita, osa 170) Turku: Turun yliopisto.

Tutkimus liittyy osaksi Helsingin Diakonissalaitoksen Tuottaa mahdollisimman kattava kuvaus lastenkodin eri osastoille sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiansa oirehdinnasta 2. lasten kehitystä vaarantavista riskitekijöistä ja suojaavista voimavaroista 3. lapsen ja perheen hoidon tarpeesta suhteessa osastoille valikoitumiseen 4. nostaa esille keskeisiä teemoja, joihin kuntouttavassa prosessissa tulisi kiinnittää huomiota 5. toimia pohjana hoidontarpeen arviointimallin kehittämiseksi ja syventäville vaikuttavuuden arviointitutkimuksille. Hoidontarpeen arviointi mallin kehittäminen osoittautui haasteelliseksi, sillä siinä pitäisi pystyä yhdistämään laaja-alainen kartoitettava ja riskitekijöitä tunnistava lähestymistapa, joka pitää sisällään riittävän monisyisen käsityksen tekijöistä, joilla on vaikutuksia lapsen kehitykseen. Mallin pitäisi tunnistaa niitä riskitekijöitä ja riskitekijöiden kasautumia, joilla on vaikutusta sekä lähitulevaisuudessa että joko elämän kaaren ajalla, jotka ehdottomasti edellyttäisivät voimakasta hoidollista interventiota sekä yksilön että yhteiskunnan perspektiivistä. Riskitekijöiden suorien kausaalisten vaikutusten arviointi on vaikeaa. Perheen ”mikroympäristö” voi olla erilainen eri lapsille. Riski- ja suojaavia tekijöitä tulisi tarkastella suhteessa erilaisiin välittäviin prosesseihin kuten lapsen kehityksen herkkyyssvaiheisiin, perheen sisäisiin yksilöllisiin vuorovaikutusmalleihin, lapsen tulkintaan tilanteesta ja tapahtumista sekä psykososiaalisiin stressitekijöihin. Hoidon tarpeen arviointi edellyttää pitkäaikaisesta työskentelystä ja tiedon keruusta prosessia, jossa tietoa lapsen ja perheen tilanteesta kerätään erilaisilla menetelmillä, joihin kuuluvat taustatietojen kerääminen, vanhempien tapaamiset, vuorovaikutus lapsen kanssa ja osaston työryhmän keräämä tieto ja tämän tiedon yhteinen arviointi.

Penninkilampi-Kerola, Varpu (2006) Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use: a follow-up study of Finnish twins from adolescence to early adulthood. Kansanterveystieteen julkaisuja. M, 190. Helsinki: Helsingin yliopisto, kansanterveystieteen laitos: Oulun yliopisto, lastentautien klinikka. Diss. Helsingin yliopisto.

Lääketieteen alaan kuuluvan väitöstutkimuksentarkoituksena on ollut selvittää kaksosten välisen riippuvuuden mahdollisia yhteyksiä kaksosten sosiaaliseen, psykoemotionaaliseen ja terveystottumusten kehitykseen. Tutkimusaineistona käytettiin Nuorten kaksosten terveystutkimusaineistoa (FinnTwin16). Aineisto koostuu viidestä ikäluokasta vuosina 1975–1979 syntyneistä kaksosista ja heidän vanhemmistaan. Kaksosten kasvua, kehitystä, terveyttä ja terveystottumuksia kartoitettiin neljällä eri postikyselyllä. Ensimmäinen kysely lähetettiin yli 3 000 kaksosparille heidän ollessa 16-vuotiaita ja kyselyn palautti 5 563 kaksosta. Seuraavat kyselyt lähetettiin kaksosten ollessa 17- ja 18-vuotiaita sekä, kun kaksoset olivat nuoria aikuisia (22–27-vuotiaita). Tutkimuksessa havaittiin, että kaksosten kokema riippuvuus kaksosisaruksestaan on suhteellisen yleistä, muttei vallitseva piirre kaksosten vuorovaikutuksessa. Identtisyys ja sukupuoli vaikuttivat siihen, miten läheinen suhde kaksosilla oli toisiinsa ja miten riippuvaisia he kokivat olevansa toisistaan. Terveystottumuksia tarkasteltaessa, riippuvuutta tunteneiden kaksosten alkoholin käyttö oli sekä nuoruudessa että varhaisaikuisuudessa samankaltaisempaa kuin niiden kaksosten, jotka eivät kokeneet riippuvuutta. Tämä tulos tukee aiempia havaintoja siitä miten ympäristötekijät, kuten esim. läheiset ihmissuhteet, määräävät usein mikä on lopulta geneettisen perimän osuus yksilön fyysisten ja psyykkisten piirteiden kehityksessä ja käyttäytymisessä.

Pirskanen, Marjatta (2007) Nuorten päihitteettömyyden edistäminen: varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Kuopion yliopiston julkaisuja. E, Yhteiskuntatieteet. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hoitotieteen alaan kuuluvassa väitöskirja tutkimuksessa kehitettiin Nuorten päihdemittari ja varhaisen puuttumisen toimintamalli 14–18-vuotiaiden päihitteettömyyden edistämiseen. Lisäksi arvioitiin mittarin luotettavuutta ja toimintamallin soveltuvuutta käytäntöön koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Terveystieteiden alalta edellytetään muun muassa vaikeiden asioiden puheeksi ottamisen ja mini-intervention taitoja ja kykyä tukea nuoren itsetuntoa ja voimavaroja. Nuorten kunnioittaminen, hyväksyntä ja empatia ovat tärkeitä. Nuorten terveyden ja päihitteettömyyden edistämässä voidaan onnistua, kun tiedostetaan lähiyhteisön kulttuuri ja asenteet sekä yhteiskunnallisten päätösten merkitys.

Riala, Kaisa (2004) Adolescent predictors of adult social and psychiatric adversities: a prospective follow-up study of the Northern Finland 1966 Birth Cohort. Oulu: University of Oulu.

Rintanen, Hannu (2000) Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämänselityksessä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kansanterveystieteen väitöskirjassa käytetään aineistoina suurta määrää erilaisia terveystarkastus- ym. tietoja. Pitkittäistutkimuksen aineistona on jokaisen vuosina 1989–1993 kutsuntatarkastetun nokialaisen 18-vuotiaan miehen kaikki mahdollinen terveys- ja koulutoimen sekä työvoimaviranomaisten tiedostoista saatavissa ollut tieto miesten koko aikaisemman elämän ajalta. Päätietolähteenä on ollut terveydenhuollon neuvola-/ koulukortti monine liitteineen. Lisäksi kutsuntatarkastustiedot on analysoitu myös kaikista vuosina 1994–1997 tarkastetuista miehistä. Miesten on katsottu olleen koulutuksellisessa syrjäytymisriskissä, jos he eivät kutsuntatarkastuskeväällä olleet koulussa. Heistä osa ei ollut käynyt koulua peruskoulun jälkeen ja osa oli keskeyttänyt koulunkäynnin lukiossa tai ammatillisessa koulussa. $\langle \rangle P$ Ns. uramuuttujien (perherakennehäiriöt, kehityshäiriöt, taudit, ulkoinen ongelmakäyttäytyminen, neuvolatarkastuksiin osallistumattomuus, kouluhäiriöt ja asuinpaikkavaihdot) sekä sisarusten lukumäärän, vanhempien iän ja perheen sosiaalisen aseman avulla selvitetään minkälaisia ja mihin lapsen/nuoren ikävaiheisiin sijoittuvia syrjäytymistä ennakoitavia tekijöitä on löydettävissä. Lisäksi näiden muuttujien avulla arvioidaan, miten seulontatyypillisesti voidaan tunnistaa tulevaa syrjäytymisriskiä mm. jo ennen kuin lapsi on kouluiässä. Miehen elämänselityksen riskitekijöistä tilastollisesti merkitsevimmät yhteydet syrjäytymisvaaraan muodostuivat vanhempien sisarusten lukumäärästä, alle 4-vuotiaiden neuvolatarkastuksiin osallistumattomuudesta, 4-7-vuotiaiden taudeista, kunnan sisällä ennen kouluikästä tehdyistä muutoista, kouluikäisten ongelmakäyttäytymisestä ja 13–15-vuotiaiden kokemista perherakennehäiriöistä (avioerot) (kouluhäiriöt eivät mukana tässä analyysissä). Syrjäytymisvaara oli selvästi yhteydessä myös vanhempien sosiaaliluokkaan. Tutkimustulosten perusteella tehdään useita kehittämissuhteita terveydenhuollon palvelujen tehostamiseksi.

Sauvola, Anu (2001) The association between single-parent family background and physical morbidity, mortality, and criminal behaviour in adulthood. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica; 629. Oulu: Oulun yliopisto. Diss. Oulun yliopisto.

Psykiatrian alaan kuuluvassa väitöskirjatyössä selvitettiin lapsuuden perhetaustan yhteyttä aikuisiän fyysisiin sairauksiin, kuolleisuuteen ja rikollisuuteen. Yksinhuoltajaperheessä varttuneita tutkittavia verrattiin kahden huoltajan perheessä kasvaneisiin. Tutkimusaineistossa oli yli 11 000 tutkittavaa, joita seurattiin raskausajasta 32-vuotiaiksi kyselyin ja rekisteritietojen avulla. Suurin osa yksinhuoltajaperheissä varttuneista tutkittavista voi hyvin aikuisena. Tutkimuksessa löytyi kuitenkin joitakin merkittäviä eroja vertailuryhmien välillä. Yksinhuoltajaperheessä varttuneilla miehillä havaittiin enemmän sairaalahoitoa vaatineita vammoja ja myrkytyksiä verrattuna kahden huoltajan perheessä kasvaneisiin. Naisilla oli lisäksi hieman enemmän abortteja ja raskauteen liittyviä sairaalahoitoja. Yksinhuoltajaperheissä varttuneilla miehillä itsemurhakuolleisuus oli suurempi muihin miehiin verrattuna. Yksinhuoltajaäideille syntyneillä pojilla oli aikuisiällä suurempi riski erityisesti väkivaltarikoksiin ja niiden uusimiseen kuin kahden huoltajan perheessä kasvaneilla pojilla. Tutkimuksen tuloksena esitetään, että kasvaminen lapsesta aikuiseksi yksinhuoltajaperheessä lapsille vaativampaa. Tutkimuksen perusteella tehdään ehdotuksia riskien tiedostamiseen ja tukiverkostojen rakentamisessa lapsille ja nuorille.

Veijola, Arja (2004) Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön: lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Oulu: Oulun yliopisto.

Hoitotieteen alaan kuuluvassa tutkimuksessa kuvataan ja analysoidaan moniammatillisen perhetyön ilmenemistä vaikeavammaisten lasten kuntoutuksessa päiväkodin erityisryhmässä. Tutkimus on osa Oulun yliopiston kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitoksen ja Oulun Diakonissalaitoksen yhteistyönä järjestämää moniammatillisen perhetyön koulutus- ja kehittämisprojektia, joka toteutettiin vuosina 2000–2002. Teoreettisena viitekehyksenä on ekokulttuurinen teoria, jonka mukaan lapsen elämää tarkastellaan kiinteänä osana perheen elämää. Perhe nähdään aktiivisena omaan elämänsä vaikuttavana yksikkönä. Toiminta perheiden kanssa toteutuu moniammatillisena perhetyönä. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena, johon kuului kolme interventiota. Tutkimusaineistot kerättiin vanhempien ja ammattihenkilöiden teema-haastatteluilla prosessin alussa ja lopussa. Toimintatutkimuksen alussa vanhempien rooliin kuului sekä aktiivista toimintaa että passiivista ohjeiden noudattamista ja mukana kulkemista. Ammattihenkilöt toimivat asiantuntija-, lapsi- ja perhekeskeisen toimintamallin mukaisesti. Moniammatillisen perhetyön esteenä olivat tiedon puute, suvaitsemattomuus, joka ilmeni tasa-arvon ja keskustelun puutteena, asiantuntijakeskeisyys sekä toiminnan pirstaleisuus. Kehittämistyön jälkeen moniammatillinen perhetyö näkyi vanhempien mukaan emotionaalisenä ja tiedollisena tukena. Ammattihenkilöiden mukaan toiminta ilmeni kumppanuutena ja voimaantumisen tukemisena. Toiminnan kehittymiseen vaikuttivat positiivinen asennoituminen, joka ilmeni myönteisenä ilmapiirinä ja muutosmyönteisyytenä, ja keskusteleva kulttuuri, joka ilmeni keskustelutaitona ja tietoisuutena asioista. Tutkimuksen tuloksia esitetään hyödynnettäväksi moniammatillisen perhetyön kehittämisessä.

Tiittanen, Hannele (2001) Yksinhuoltajaäidin elämä umpikujassa? : alustava malli yksinhuoltajaäidin tukemisesta. Lisensiaatintutkimus: Kuopion yliopisto, Hoitotieteen laitos. Kuopio.

Yrjänäinen, Hilikka (2002) Riskioloissa elävä perhe lastenneuvolan terveydenhoitajan asiakkaana. Etnografia terveydenhoitajien toiminnasta perheiden kanssa. Lisensiaatintyö. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Oulu: Oulun yliopisto.

Hoitotieteen alaan kuuluvan tutkimuksen tarkoituksena on kuvata etnografian keinoin lastenneuvolan terveyden hoitajan toimintaa riskioloissa elävän perheen kanssa. Lasten neuvolan näkökulmasta riskioloissa elävä perhe määritellään perheeksi, jonka elinolosuhteissa on tekijöitä, jotka saattavat uhata lapset tervettä kasvua ja kehitystä sekä aiheuttaa perheelle normaalia suurempaa tuen tarvetta. Tutkimuksessa selvitetään millaisia riskioloja perheillä on ja millaista toimintaa näiden perheiden kanssa toteutetaan sekä millaisia voimavaroja ja asiantuntijuutta neuvolaterveydenhoitajilla on heidän toimiessaan perheiden kanssa ja kiinnitetään huomiota myös kehittämiseen. Aineistona on käytetty kolmen terveydenhoitajan haastatteluja ja kyselylomakkeita. Lasten vaikeudet nähtiin ensimmäisenä merkinä perheessä olevista vaikeuksista ja toiminnassa korostui sekä välitön että välillinen auttaminen. Välitön toiminta oli terveydenhoitajien oman työn tehostamista, jossa pidennettiin asiakkaiden käyntikertoja tai tehtiin kotikäyntejä ja hankittiin perheelle kotiapua. Välillinen toiminta taas oli yhteistyötä muun auttajaverkoston kanssa, joita olivat neuvola lääkärit ja -psykologit, sosiaalityöntekijät sekä päivähoidontyöntekijät. Asiantuntijuuden vahvuuksina olivat perheen kuuleminen ja kunnioittaminen ja kehittämistarpeina taas luottamuksellisen vuorovaikutuksen luominen perheeseen ja vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen. Erityisesti kehittämistarpeiksi nähtiin ennaltaehkäisevän työn resurssointi.

Kasvatustiede (kasvatustiede, erityispedagogiikka) (n=9)

Hamarus, Päivi (2006) Koulukiusaaminen ilmiönä: yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research; 288. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Diss. Jyväskylän yliopisto.

Kasvatustieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa on tutkittu koulukiusaamista ilmiönä, eli sitä, miten kiusaaminen syntyy ja kehittyy yhteisössä ja mikä sitä pitää yllä. Tutkimusaineisto koostui yläkoululaisten tukioppilaiden kiusaamista käsittelevistä kirjoituksista ja haastatteluista. Ilmiön ymmärtämisessä lähtökohtana oli oppilaiden oma ymmärrys kiusaamisesta. Kiusaamista on tutkimuksessa tarkasteltu sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Pelko ja kiusaamisella tuotettu oppilaskulttuuri tukevat kiusaamista. Kiusaavaa yhteisöä leimaa pelko, sillä yhteisössä, jossa ilmenee kiusaamista, oppilaat pelkäävät joutuvansa itse kiusatuksi. Tarinoiden kertominen, hauskat jutut ja kiusaamiseen liittyvät rituaalit yhdistävät kiusaamiseen osallistuvia ja vahvistavat kiusaajan asemaa yhteisössä. Kiusaaminen jakaa yhteisön jäsenet ”meihin” ja ”heihin”. Kiusaamiseen liittyy myös syyllisyys ja häpeä. Yhteisössä, jossa on kiusaamista, oppilaat kokevat kollektiivista syyllisyyttä siitä, että he eivät puutu kiusaamiseen. Tutkimus laajentaa lisäksi ymmärrystä tarkastella yhteiskunnassa yhä runsaammin esiintyvää monikulttuurista erilaisuutta ja siihen liittyvää toiseutta. Tutkimuksen tulokset auttavat havainnoimaan kiusaamista eri silmin kuin aikaisemmin ja sitä kautta mahdollistavat turvallisemman yhteisön kehittämistä.

Kitinoja, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti: tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojelusiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Helsinki: Stakes.

Erityispedagogiikan alaan kuuluvan väitöstutkimuksen tehtävänä on kuvailla niitä lapsia, jotka sijoitettiin valtion koulukoteihin vuonna 1996 ja 2000, ja sitä prosessia joka heidän kohdallaan johti koulukotiin sekä vertailla ikäkohorttien välisiä eroja lasten ja heidän koulukotisijoitusta edeltäneen lastensuojeluhistorian tai asiakkuuden

suhteen. Tutkimuksen kohteena ovat olleet 200 lapsen asiakirjat. Asiakirjoista on poimittu muuttujat, joita vertaillaan ikäkohorttien välillä. Vertailtavat ryhmät eroavat selkeästi toisistaan ainoastaan yhdessä suhteessa: vuonna 2000 koulukotiin sijoitetuilla lapsilla on merkittävästi enemmän lapseen itseensä liitettyiksi ongelmiksi luokiteltuja ongelmia. Muuttujien avulla tapahtuvan kuvailun lisäksi lapset jaetaan tutkimuksessa lapsityypeiksi. Lapsityypit on aikaansaatu teemoittelun avulla. Teemoittelu on tehty sen pohjalta, milloin lapsen ensimmäinen kodin ulkopuolisen sijoitus tapahtui. Tutkimuksessa nousi esiin kolme mahdollista lapsityyppiä: erittäin pitkän tuloreitin lapset, johon kuuluvat ensimmäisen kerran 10-vuotiaana tai sitä nuorempana sijoitetut lapset, pitkän tuloreitin lapset, jotka on sijoitettu ainakin kerran sijaishuoltoon ennen sijoitusta koulukotiin sekä ensimmäisen kerran suoraan koulukotiin sijoitetut lyhyen tuloreitin lapset. Lapsia kuvaillaan myös yhdistetyn lapsityypin avulla. Tutkimuksessa tehdään ehdotuksia koulukotien palvelujen kehittämiseksi.

Lehtonen, Päivi (2003) Kodin korkea kynnyks: videoavusteisen perheohjausmenetelmän tulo perhetyöntekijöiden ammattikäytäntöihin. Licensiaatintyö: Jyväskylän yliopisto, erityispedagogiikan laitos. Jyväskylä.

Rantala, Anja, (2002) Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta?: työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Erityispedagogiikan alaan kuuluva tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston Varhaisvuodet ja erityiskasvatus- eli VARHE-tutkimusprojektia. Tutkimuksessa tarkastellaan lapsiperheiden arkea tukevien päivähoito-, neuvola-, sosiaali- ja terapiatyön ammattilaisten näkemyksiä tämän päivän lapsiperheistä sekä yhteistyöstä perheiden kanssa. Työntekijät kokevat, että tämän päivän lapsiperheillä on monenlaisia ongelmia ja lapsen kuntoutukseen liittyvien järjestelyjen nähdään kuormittavan vammaisten lasten perheiden arkea, mutta lapsen vammaisuus ei sinällään korostunut perheelle vaikeuksia aiheuttavana tekijänä työntekijöiden käsityksissä. Myönteistä näkökulmaa perhekuvaan toi osa päivähoito- ja neuvolatyön edustajista, jotka kertoivat kohtaavansa työssään myös paljon perheitä, joissa lasten kasvatus ja muut perheen tehtävät sujuvat ilman suurempia ongelmia. Tulosten mukaan suurin osa työntekijöistä näki toimintansa olevan riittävän perhekeskeistä. Perhekeskeisyydellä kuitenkin tarkoitettiin monenlaisia asioita, eikä ideaalimallina oleva monitahoinen perheiden asiantuntijuutta korostava yhteistyö välttämättä toiminut. Työntekijät näkivätkin omissa toimintatavoissaan paljon muutostarvetta perhekeskeisempään suuntaan. Päivähoito- ja neuvolaryhmissä korostui tarve kysyä enemmän vanhempien mielipiteitä, sosiaalityössä tarve kunnioittaa enemmän perheen asiantuntijuutta ja terapiatyössä tarve huomioida koko perheen hyvinvointia. Työntekijät näkivät oman persoonallisuutensa vaikuttavan paljon ammattikäytäntöihin.

Salmi, Venla (2004) Varhaisnuorten normirikkomukset - ongelma vai osa nuoruutta?: helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusseura; 40 Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Kasvatustieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa nuorten kielletyn ja rikollisen toiminnan yleisyyttä, laajuutta ja rakennetta mitattiin itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyllä, jossa oli mukana 14 eri tekoa. Kysytyissä kielletyn ja rikollisen toiminnan muodoissa

oli mukana muun muassa vahingontekoja, varastamista sekä väkivaltaan liittyviä tekoja. Vähintään kerran elämän aikana tehdyistä teoista yleisimpiä olivat kiusaaminen (42 % tehnyt teon joskus), kaupasta varastaminen (42 %) ja koulusta varastaminen (36 %). Pojat olivat tyttöjä aktiivisempia useissa kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen muodoissa. *Neljäsosa tutkimushenkilöistä ei ollut osallistunut yhteenkään kysytyyn tekoon elämänsä aikana.* Tutkimuksessa on tarkasteltu nuorten normeihin, normien rikkomiseen ja oikeuskasvatukseen liittyviä mielipiteitä suhteessa heidän omaan rikoskäyttäytymiseensä. Nuoren ilmoittama kaveripiirin rikoskäyttäytyminen oli yhteydessä myös nuoren arvioon mahdollisesta tulevasta rikoskäyttäytymisestäään. Riippumatta nuoren omasta rikoskäyttäytymisestä oli nuori sitä valmiimpi uskomaan varastavansa tulevaisuudessa kaupasta tai kioskista, mitä enemmän hän arvioi kaveripiiriinsä kuuluvan joskus varastaneita nuoria. Mitä aktiivisemmin nuori oli tehnyt kiellettyjä ja rikollisia tekoja kuluneen vuoden aikana, sitä negatiivisemmin hän suhtautui kodin ja koulun sääntöihin sekä lakeihin ja sitä valmiimpi hän oli hyväksymään nuoruuden aikaista rikoskäyttäytymistä. Samoin rikoskäyttäytymisen suhteen aktiivisimmat nuoret suhtautuivat kielteisimmin poliisin antamaan opetukseen ja muuhun koulun tarjoamaan oikeuskasvatukseen. Tutkimuksessa esitetään että nuorten rikollisen käyttäytymisen monimuotoisuus tulisi ottaa huomioon palveluja suunniteltaessa.

Soilamo, Arto (2006) Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita; osa 249. Turku: Turun yliopisto.

Kasvatustieteen alaan kuuluva koulukiusaustutkimus on toteutettu kuudessa Turun monikulttuurisessa alakoulussa. Tutkimuksen mukaan ilmiö näyttää kytkeytyvän tiukasti sellaisiin kouluihin, joissa on runsaasti maahanmuuttajataustaisia oppilaita. Tutkimus kertoo koulukiusaamista tapahtuneen monikulttuurisissa kouluissa joka päivä. Tulosten perusteella tutkimukseen osallistuneista noin joka neljäs oppilas (26,0 %) mainittiin muiden vastaajien toimesta nimeltä kiusaamisen uhriksi. Noin joka kolmas vastaaja (39,0 %) kertoi itse joutuneensa kiusatuksi. Kiusaajien määrä pyrkii kaikissa tutkimuksissa olemaan kiusaamisen uhrien lukumäärää pienempi. Kiusaamiseen liittyy aina subjektiivinen kokemus. Eli se, mitä kiusaaja pitää vielä rajuna ja hauskana leikkinä, saattaa uhrin mielestä olla monin tavoin satuttavaa kiusaamista. Tässä tutkimuksessa kiusaaminen näyttäytyi erityisesti poikien toimintaan liittyvänä ja ryhmäilmiönä. Maahanmuuttajaoppilaita vain harvat (7,5 %) arvelivat heihin kohdistuneen kiusaamisen johtuvan ulkomaalaistaustasta. Joka toinen maahanmuuttajaoppilas kertoi kiusaamisen tapahtuneen välitunnilla. Samalla joka seitsemäs syntyperältään ulkomaalainen kertoi itse kiusanneensa muita välitunnin kestäessä. Lähes joka neljäs maahanmuuttajaoppilas kertoi pelkäävänsä sitä, että häntä kiusataan välitunnilla. Tutkimuksen tulokset viestivät kitkasta sekä oppilaan että hänet vastaanottaneen yhteiskunnan välillä.

Veijola, Elsi (2005) Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura: seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995–2001. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Kasvatustieteen alaan kuuluvassa tutkimuksessa selvitetään Omaura-oppilaiden kotitaustaa, opiskelua, elämänhallintaa, työllistymistä, perheellistymistä sekä nuorten syrjäytymiskehityksen mahdollista yhteyttä kotitaustaan. Lisäksi selvitetään nuorten,

vanhempien ja opettajien mielipiteitä projektista ja sen kehittämistarpeista. Tutkimuksen kohteena oli 28 oppilasta, jotka olivat lukuvuonna 1995–1996 peruskoulun viimeisellä luokalla. Tutkimusta varten tehtiin useita haastatteluja, viimeinen keväällä 2001, jolloin oli kulunut noin 5,5 vuotta ensimmäisestä haastattelusta ja 3,5 vuotta edellisestä haastattelusta. Myös opettajia haastateltiin tässä vaiheessa vielä kerran sen selvittämiseksi, minkälaista on heidän käsityksensä mukaan olla opettajana Omaura-toiminnassa ja miten tätä toimintaa voitaisiin kehittää jatkossa. Omaura-hanke tuntui tulevan koulun tilanteeseen kuin tilauksesta ja opettajien kokemukset olivat myönteisiä. Elämänhallintaan liittyviä seikkoja selvitettiin mm. nuorten mahdollisesti tekemillä rötöksillä sekä alkoholin ja huumeiden käytöllä. Elämänhallinnan voidaan katsoa selvästi lisääntyneen Omaura-toiminnan aikana. Oppilaat on keväällä 2001 haastattelun perusteella luokiteltu menestyjiin (13 nuorta), paikkaansa hakeviin (5 nuorta) ja syrjäytyneisiin (9 nuorta). Yhtä nuorta ei tavoitettu haastateltavaksi vuonna 2001. Menestyjien kotitaustasta huomattiin, että yhdeksän heistä tuli tutkimuksen jaottelun mukaisesti kodista, jossa oli vähän riskejä. Syrjäytyneistä taas neljä tuli runsaiden riskien kodista ja viidellä oli ns. useiden riskien kotitausta. Runsaisten riskien kodista tulevista kaksi oli siirtynyt vuoden 2001 haastattelun perusteella menestyjien joukkoon.

Viittala, Kaisu (2002) "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka": sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*; 180. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Erityispedagogiikan väitöstutkimus keskittyy 8 alkoholille raskausaikana altistuneen lapsen elämäntilanteen ekologiseen arviointiin riski- ja suojaavien tekijöiden näkökulmasta. Lasten ohella tutkimukseen osallistuivat lasten sijaisvanhemmat, opettajat, sosiaalityöntekijät, ja myös joidenkin lasten terapeutit. Tutkimuksessa otettiin huomioon lapsen ja hänen ympäristöjensä välisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kokonaiskehitykselle. Aikaisemmin sikiöaikana alkoholille altistuneita lapsia koskeva tieto on keskittynyt lääketieteeseen, erityisesti diagnostisten piirteiden tunnistamiseen, ja ollut pääasiassa vaikeimmin vaurioituneita FAS-lapsia koskevaa ryhmätutkimusta, josta muodostunut FAS-lapsikuva on todettu hyvin stereotyyppiseksi. Tutkimus selvittää lapsikohtaisesti sitä miten ”riskilapselle” tarkoitettu palvelujärjestelmä voi tuottaa sekä suojaavia että riskitekijöitä lasten elämään. Tutkimus tarjoaa lapsilähtöisen perustan arviointiin, jossa yksilön ongelmien ohella kiinnitetään huomiota niitä ylläpitäviin tai niitä lieventäviin mekanismeihin ja lapsen vahvuuksiin. Myös lastensuojelussa tällainen lähestymistapa on merkityksellinen. Täten avautuu muita kuin lääketieteellisiä keinoja ongelmien ennaltaehkäisyyn ja lasten kuntouttamiseen luonnollisissa elämänympäristöissä, myös näitä ympäristöjä muuttamalla. Tutkimuksessa esitetään käytännön kehittämistoimia erityisesti erityisopetuksen tarpeen harkintaan ja sen toimivuuteen, mutta myös muuhun palvelujärjestelmään.

Vilppola, Tuomo (2007) Reaalipedagoginen toimintaprosessi: sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa. *Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiae rerum socialium*; 88). Oulu: Oulun yliopisto. Väitösk. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, kasvatustiede.

Kasvatustieteen alaan kuuluvassa tutkimuksessa kuvataan koulutuksesta syrjäytymässä olevien 15–17-vuotiaiden nuorten erityisluokkaopetuksessa toteutettua reaalipedagogista toimintaprosessia. Tämän lisäksi tutkittiin reaalipedagogisen toiminnan toteutumista ja kehittymistä koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kohdalla Kohde-ryhmän muodosti 74 oululaista, Tuomontupa-luokkaa vuosina 1992–1998 käynyttä oppilasta. Oppilaat olivat 15–17-vuotiaita, koulunsa keskeyttäneitä tai keskeyttämässä olevia nuoria, jotka oli siirretty erityisluokalle sopeutumattomien opetukseen. Oppilasta oli tyttöjä 23 ja poikia 51. Poikien määrä oli yli kaksinkertainen verrattuna tyttöjen määrään. Tutkimuspaikan muodosti Tuomontupa-luokka, joka toimi kaupungin työvalmennuskeskuksessa, ei koulumaisessa opiskeluympäristössä. Tutkimus toteutettiin sosiaalipedagogisena toimintatutkimuksena käyttäen myös etnografisia menetelmiä. Reaalipedagogisen toimintaprosessin avulla luotiin nuorille myönteisiä kasvatuksellisia ja pedagogisia kokemuksia, jotka vahvistivat tutkittavien nuorten kykyä ajatella ja toimia samankaltaisissa tilanteissa tulevaisuudessa samoin. Tutkimusaineiston oppilasta 63 oppilasta 74:stä pystyi yhden vuoden aikana suoriutumaan peruskoulun oppitavoitteista ja 11 tarvitsi pitemmän ajan koulusta suoriutumiseen. Peruskoulunsa suorittaneista 63 oppilaasta pääsi jatkokoulutukseen 46 eli 73 %. Tutkimuksessa esitellään koulutuksellisen syrjäytymisen intervention kolme kriittistä vaihetta, joissa kaikissa oli myös mahdollista epäonnistua. Tutkimuksen mukaan koulutukselliseen syrjäytymiseen voidaan puuttua ja se ei vaadi suunnattomia erillisiä resursseja, kun yhdistetään eri hallintokunnat tekemään konkreettista yhteistyötä, jotka luovat nuorille yksilöllisiä valinnan mahdollisuuksia.

Uskontotiede (n=4)

Hermonen, Merja (2006) Pimeä hehku. Satanismi ja saatananpalvonta 1990-luvun suomalaisessa nuorisokulttuurissa. *Loki-kirjat & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura*, julkaisuja 64. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Uskontotieteen alaan kuuluvassa laajaan haastattelu- ja poliisiaineistoon perustuva väitöstutkimus tarkastelee suomalaisten nuorten satanismia ja saatananpalvontaa osana nuorten omaa elämäkerrontaa. Teos selvittelee, miksi ja miten osa nuorista ryhtyi saatananpalvojiksi tai satanisteiksi, ja mihin suuntaan nuorten aatteellisuus ajan myötä liikkui. Samalla tutkimus havainnollistaa millaiseen nuorisokulttuuriseen kenttään saatananpalvonta tai satanismi ilmiöinä kytkeytyvät. Haasteellisia tutkimuskysymyksiä tarkastellaan muun muassa uskonnollisista, sosiaalisista ja elämänkaaren näkökulmista.

Hjelm, Titus (2005) Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura*, julkaisuja 55 & *Yliopistopaino*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Uskontotieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa lähestytään saatananpalvonnan mediakuvaa sosiaalisten ongelmien tutkimuksen lähtökohdista käsin, jolloin huomio kiinnittyy siihen kuinka media omalta osaltaan rakentaa saatananpalvontaa sosiaalisena ongelmana. Tutkimuksen lähteenä on vuosien 1990–2002 aikana julkaistut yli tuhat lehtijuttua sanomalehdistä ympäri maan sekä radio- ja tv-uutismateriaalia. Saatananpalvonta saapui suomalaisen uutismedian otsikoihin 1990-luvulla. Hän kuvailee uutisissa hegemonisiksi muodostuneita tapoja käsittää saatananpalvontaa ja prosessia,

jonka seurauksena juuri tietyt tulkinnot saivat ensisijaisen aseman ilmiön kuvaajina. Tutkimuksen empiirisen aineiston lisäksi Hjelm pohtii uutisoinnin taustoja ja seurauksia suhteessa laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Hänen mukaansa saatananpalvontauutisointi rakentui yhtäältä rikosuutisoinnin genren ehdoilla, joka mahdollisti ns. rikosaallon synnyn. Toisaalta taas hän kiinnittää huomionsa siihen, kuinka media ei osannut tunnistaa eniten käyttämiensä asiantuntijoiden uskonnollisesta taustasta nousevia näkemyksiä ja täten sulki pitkäksi aikaa pois vaihtoehtoiset tavat ymmärtää ilmiötä ja nuoria saatananpalvontakeskustelun takana.

Kiiski, Jouko (2002) *Rakkaus lamassa: parisuhdeongelmat ja 1990-luvun talouskriisi*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Käytännöllisen teologian alaan kuuluva väitöskirja perustuu kirkon perheasian neuvottelukeskukseen asiakkaiden haastatteluun, joille laman seuraamukset olivat erityisen raskaita. Lamaan liittyvät seurausilmiöt heijastuivat vahvasti perheeseen ja parisuhteeseen. Tutkimuksen aineiston pohjalta muodostui kolme tyypillistä rakkauskertomusta. Ikuisen rakkauden kertomuksissa vaikeudet lähensivät puolisoita toisiinsa. Traagisen rakkauden kertomuksissa puolisoilla oli 1990-luvulle asti mennyt parisuhteessaan sekä taloudellisesti että henkisesti hyvin. Laman tuomia taloudellisia menetyksiä ei kuitenkaan kestitty, jonka myötä parisuhde haurastui tai päättyi kokonaan. Arkisen rakkauden kertomuksissa puolisoilla oli ollut koko parisuhteen ajan ongelmia, johon lama oli tuonut lisävaikeuksia työttömyyden muodossa. Ajoittain näiden kertomusten parisuhteet haurastuivat, mutta ne myös eheytyivät perheen ulkopuolisen tuen avulla. Tutkimus on osa Suomen Akatemian lamaprojektia.

Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret: etnografinen tutkimus anorektisen kokemuksetiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Nuorisotutkimusseura; 42. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Diss. : Turun yliopisto.

Uskontotieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa lähestytään anoreksiaa yhteiskuntasuhteena. Tutkimus tarkastelee anoreksiamerkityksiä ja niiden sosiokulttuurista dialogisuutta ajan suomalaisessa yhteiskunnassa. Minkälaisesta suhteesta omaan terveyteen ja minkälaisesta osallisuudesta yhteiskunnalliseen elämään anorektisuus kertoo? Tutkimusaineistona ovat anoreksiakirjoitelmat, kirjoittajien haastattelut ja heidän kommenttitulkintansa. Tutkimukseen osallistuneet ovat naisia ja heidän ikäjakaumansa on 13–51-vuotta. Aineiston etnografisena tuottamistapana on dialoginen kenttätymetodi. *Anorexia nervosa* on naisilla 15 kertaa yleisempää kuin miehillä. Anoreksia alkaa yleensä nuoruusiässä tai aikuisuuden kynnyksellä. Länsimaissa anoreksiaa esiintyy eniten 15–18-vuotiailla tytöillä. Tutkimuksen mukaan anorektinen yhteiskuntasuhde kertoo liian hyvin omaksutusta terveydenluku-aidosta sekä yhteiskunnallisiin normeihin ja arvoihin liian sitoutuneesta sosiaalistumisesta. Terveys on asia, jota huomioidaan/hoidetaan, edistetään, kohennetaan/lääkittää ja maksimoidaan. Se on myös asia, johon voidaan takertua. Terveystä huolehtiminen merkitsee korostuneesti itseä velvoittavaa terveysasennetta. Tutkimuksen mukaan ajan terveyskäyttäytymisen saa äärimmäisen ilmaisunsa anoreksiana. Kiinnostus terveyttä kohtaan on kääntynyt omasta terveydestä huolehtimisen irvikuvaksi. Anorektista elämää luonnehtii suorituskeskeisyys. Toisin sanoen anoreksia ilmenee tekoina, joita nykyihmiseltä odotetaan ja jotka näyttävät kulttuuristen arvostusten ja ihanteiden mukaisena "oikein tekemisenä". Usein nämä teot kohdistuvat oman ruumiin kontrolliin, mutta yhtälailla asianomaisen henkilön elämän muillekin eri aloille, joilla ilmenee "kehittämistarvet-

ta". Tutkimuksen mukaan anorektisuus ruumiillistaa ajan kulttuurista eetosta, jonka mukaan nykyihmisen on haettava "täydellistä onnistumista" elämän joka areenalla. Tutkimus taustoittaa terveyden kulttuurista arvonnousua ja pohtii terveyden uskontoistumista ajan ilmiönä. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää anoreksian tutkimuksen ja hoidon kentillä.

Oikeustiede (n=3)

Auvinen, Maija (2006) Huoltoriidat tuomioistuimissa: sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja; n:o 272. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Lapsioikeuteen kuuluvan väitöskirjan aineistona on laajaa empiirinen tutkimusaineistoa vuosituhannenvaihteen molemmilta puolilta. Sosiaalitoimen ammatillinen osaaminen oli parhaimmillaan tapauksissa, joissa vanhemmilla oli psykososiaalisia ongelmia. Vaikeasti riitautuneissa tapauksissa sosiaalitoimi turvautui perheneuvolan ja patologisissa tapauksissa lastenpsykiatrisen yksikön lausuntoon.. Selvitys-, sovittelu- ja hoitotavoitteet sekoittuivat keskenään sekä sosiaalitoimen että tuomioistuimen selvityspyynnöissä. Myös selvitysten teoreettinen tausta jäi epäselväksi. Myös lasten kuulemisesta tuomioistuimelle välitetty tieto oli melko niukkaa. Myöskään lapsille kuulemisen tarkoituksesta annetusta informaatiosta ei esitetty tietoja. Lapsen osallistumisoikeuden ja suojelun tasapainottaminen osoittautuivat erittäin vaikeiksi kysymyksiksi sekä sosiaalitoimessa että tuomioistuimissa. Sosiaalitoimen ratkaisuehdotukset menestyivät tuomioistuimissa selvästi heikommin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Ainakin joka neljäs ratkaisusta poikkesi ehdotetusta. Tutkimuksessa annetaan kehittämisehdotuksia sekä tuomioistuinten että sosiaalitoimen käytäntöihin ja erityisesti lasten osallistumisoikeuden ja suojelun ristiriitaan.

Hirvelä, Päivi (2006) Rikosprosessi lapseen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOY.

Rikos- ja prosessioikeuden alaan kuuluva tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen, millaista suojaa rikosprosessi voi antaa lapseen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ja miten tämä suoja on sovittavissa yhteen rikoksesta epäillyn oikeusturvan takeisiin. Väitöskirja tarkastelee aihetta lapsen perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen on Suomessa hajanaista ja tutkinnan taso vaihtelee. Ongelmia on sekä lainsäädännössä että viranomaiskäytännöissä. Lapseen kohdistuneet viranomaisten tietoon tulevat rikokset eivät aina edes tule rikosprosessuaaliseen käsittelyyn. Tutkimuksessa esitetään monia eri viranomaisten käytäntöihin ja lasten palveluihin liittyviä kehittämistarpeita ja ehdotuksia.

Marttunen, Matti (2002) Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyn arviointi. Licensiaatintutkimus, Rikos- ja prosessioikeuden laitos sekä oikeuden yleis-tieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Arviointitutkimus liittyy oikeusministeriön kokeiluun. Kokeilun tavoitteena oli nopeuttaa nuorten tekemien rikosten tutkintaa, syyttämistä, tuomioistuin- ja täytäntöönpanoprosessia sekä kytetään huolto- ja tukijärjestelmät entistä tiiviimmin oikeusprosessiin. Kokeilu järjestettiin vuosina 2000–2001 Helsingissä, Tampereella, Turussa,

Vaasassa ja Joensuussa. Kokeilussa panostettiin ennen kaikkea prosessin nopeuttamiseen, miltä osin kokeilun tuloksia voidaan pitää erittäin hyvinä. Tutkimusasetelma mahdollisti paitsi kokeilun myötä tapahtuneiden käsittelyaikojen muutosten tarkastelun myös eri paikkakuntien ja eri viranomaisten käsittelyaikojen vaihtelujen tutkimisen. Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten käsittelyajat lyhenivät, mutta erot eri paikkakuntien välillä olivat suuria. Toisen tavoitteen toteuttaminen eli huolto-, hoito- ja tukijärjestelmien tiiviimpi integroiminen oikeusprosessiin osoittautui haastavaksi ja selkeästi lisäresursseja vaativaksi tehtäväksi. Lastensuojelun rikosprosessuaaliset tehtävät hoidetaan kuitenkin verrattain sujuvasti. Tieto nuorten rikoksista välittyy useimmissa tapauksissa sosiaaliviranomaisille ja tukitoimenpiteisiin ryhdytään tarpeen vaatiessa jo rikosprosessin aikana. Tutkimuksessa esitetään kehittämissuhteita sekä lainsäädäntöön että erityisesti sosiaalitoimen ja poliisin välisen yhteistyön kehittämiseen.

Historia (n=1)

Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana: huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Helsinki: Stakes.

Talous- ja sosiaalishistorian alan väitöstutkimus tarkastelee laajasti kulttuurisen tutkimusotteen avulla suomalaista huumeilmiötä. Tutkimusaineisto koostuu useista erilaisista ja eritasoisista aineistoista. Niitä yhdistelemällä on rakennettu ikkunoita, joista avautuu erilaisia näkökulmia huumeuskulttuurien sisälle. Keskeisessä asemassa ovat käyttäjä- ja viranomaishaastattelut, viranomaisten kontrolliaineistot, Internetistä kerätyt aineistot sekä kohdennettu erityiskysely Internetissä. Erityisesti haastatteluaineistot tarjoavat tietoa, jota voidaan hyödyntää huumeiden käytön kulttuurisen kontekstin tarkastelussa. Muissa aineistoissa on sellaisia kulttuurisia aineksia, jotka sekä tukevat haastatteluaineistoa että avaavat siitä poikkeavia näkökulmia. Huumeaallot liittyvät ajanjaksoihin ja sukupolviin, joissa huumausaineiden käyttö ja siihen liittyvät merkitykset ovat nousseet tärkeään asemaan. Huumeiden käyttö ja käyttäjät mobilisoituvat osana tiettyjen sukupolvien jakamia historiallisia ja kulttuurisia kokemuksia. Yhteisestä kokemusmaailmasta nousee erilaisia sosiaalisia ja kulttuurisia liikkeitä. Niiden puitteissa organisoidutaan ajamaan ja edistämään hyväksi koettua elämäntapaa ja tavoitteita. Yhteinen kokemusmaailma muovaa makuja, mieltymyksiä ja käyttäytymistä ja näin vaikuttaa huumausainekokeilujen ja käytön yleisyyteen sekä käyttöön liitettävään merkityksiin. Tämä on tarkoittanut käytännössä uudenlaisten käyttötapojen ja aineiden ilmaantumista, uusien markkinoiden ja rikollisuuden muodostumista, uusien huumeikäsitusten syntymistä, ja näiden kautta uudenlaisten huume kuvioiden kehittymistä. Tutkimus korostaa ilmiön muuttumista ajassa ja sukupolvien myötä ja käyttäjien merkitysten ymmärtämisen tärkeyttä valistusta ja palveluja suunniteltaessa ja suunnattaessa.